

وَمَا كَانَ لِمَشْرِائِكُمْ أَنْ تَبْكُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِمَا نُنَزِّلُ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّكُمْ إِذْ تُبْكُونَ مِنْهُ خَالُونَ عَنْ عَذَابِهِ قَوْمًا
أَذْرَسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ

کتاب مستطاب

جوا العشق

المعروف به
شرح رسالہ غوث الاعظم

از افادہ

امام العارفین قدوة الواصلین شہباز بلندی پرواز لاسکان غم ص
بحر نامنای عشق و عرفان قطب الاقطاب فردا اجبا جعفر ثانی حضرت خوا
صدر الدین ابو القاسم سید محمد بنی گیسو دلاز چستی

قدس الله سرہ العزیز

مطبوعہ

عبد آفرین بقی پرست ہاؤس

حیدرآباد دکن

بسم الرحمن الرحيم

۱- بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ - الباء حرف الايصال والتضمين ابتداء
الموجودات بالله والحادثات من الله ابن عباس رضي الله عنه فرموده است
که شجی با حضرت علی کرم الله وجهه بودم تا روزی شرح بار بسم الله میگردفرایت نفسی عند
کالحجره عند البحر العظیم اگر علامات نقطه بار بسم الله بر عرش آدمی یا بر آسمانها یا
مدن وین ادر عال گداخته شدی کقوله تعالی وَاَوْفَرْنَا هَذَا الْفَرَّانَ عَلٰی
جَبَلٍ لَّمْ يَأْتِ بِهَا شَيْءٌ فَتَصَدَّقَ عَائِمٌ خَشِيَهُ اللَّهُ خَوَاجِشِبِلِي رَا حَمْدَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ
پرسیدند که تو کیستی فرمود که انا نقطه باء بسم الله خواجی بازید و جواب سائل که
پرسید و بود که بازید چیست بر کافه نبشت که بسم الله الرحمن الرحيم
و بر دستش داد و فرمود که بازید نیست بد آنکه بازید و شبلی نور الله روحها و یاسی
اند و وصف ایشان این بود اعلی هو الفانی فی الله و باقی بالله و الظاهر با صفا
الله و بصفاته یعنی اولیا الله ظاهر ایشان اسرار الله است و باطن صفات الله
باشند الحمد لله رب العالمین که دوستان خود را چنین ظاهر میکرد که جز خود ایشان را
کس نشناسد خصوصاً در حق علی کرم الله وجهه و دیانی تحت قبلی لا یعرفهم غیر
معلوم خواهد شد الله مصدر الموجودات الله عبارت عن القوت الرحمن
الرحیم الله بالتولی الرحمن بالتسلی الرحیم بالتجلی - الله بالتکلی الرحمن
بالتشکل الرحیم بالتمثل - الله بالتقرب الرحمن بالوحدت الرحیم بالانما

مریت

یا علی الله قبا

محمد حسینی فرمود که هر دو کلمه مبالغت اند لا فرق بینهما

الحمد لله - یعنی سپاس و ستایش مر خدا را که لا محمود الا الله حمید
نفسه بنفسه بخود اوند تعالی بزدات خویش شناسد و کند و بچس تواند کرد و
احصی ثنای اعلیت انت کما اثبتت علی نفسك بر توبه نکرده است
حمد صفت و حامد کیست و محمود چه معنی دارد عرف من عرف - اهل شریعت میگویند که الحمد
هو الوصف بالجلیل علی جهت التفصیل اما نزدیک ساکنان ساکنان حقیت
و ابره و ان ربوبیت و گوشت ثنایان ز او و وحدت حمد بر هر قسم است یک قوی دوم
فعلی سوم حالی حمد قوی اقرار لسان را گویند ببارتے که لسان انبیاء علیهم الصلوٰۃ و السلام
فرمود کما قال علیه الصلوٰۃ و السلام امرت ان اقاتل الناس حتی یقولوا
لا اله الا الله محمد رسول الله و این را نزدیک ساکنان معرفت قوی و تعلیدی
جمهور نیز گویند - اما باینکه شریعت و طریقت و حقیقت بنا بر یک اصل است و آن
اسلام است و در شریعت و طریقت و حقیقت همین کلمه لا اله الا الله میگویند و
در گفتن این کلمه هیچ اختلافی نیست فاما در نفی و اثبات این کلمه اختلاف کرده اند -
دوم حمد فعلی است و این حمد تعلق با اعمال بدین دارد از عبادات و خیرات استبعاء
لوجه الله و انقیاد الامر الله اما حمد عالی حکم الله اتعاف است کمالات علیه
و علیه - و حمد قوی اقرار لسان است و حمد فعلی حمد طلب است و حمد عالی حمد روح است
هر که هر یک بداند محامد باشد بکس حمد و صفات فافهم حمدی که متحقق گویند نیست
تحقیق اگر حمد خوانند نیست اما بدانکه حمد تعلق بر روح دارد و شکر تعلق بر زبان دارد و حمد
از بر لے کمالیت استعداد خود میگویند مراد بیت ذات را و شکر از بر لے از دیاد
نعمت است کما قال الله تعالی لئن شکرت لآزیدنک کما شفت الغنة
یعنی حمد مر خدا را که کشف میکند غم را و غمها را را غم خزن را میگویند و ان غم مرا و شکر
و حمد و شکر با کس که دنیا
سکن و در دنیا

اصغریت عشق اوسطا است و عشق اوسطا این است که او خود بر خود عاشق است
 پس غم خود را کشف کننده است. اکنون بدان و متبیکه آن خداے تعالی کمتر
 مخفی بود در مجر و بالقوه در ذات او حجت پیدا شده که من علیم هستم خیر شوم
 علیم بود و دوست داشت اینکه خیر شود بعد وجود الاشیا باشیاء خیر شد. داود
 علیه السلام پرسید خدا پرایا رب لماذا خلقت الخلق فقال الله تعالى كنت كنزا
 مخفيا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لا اعرف یعنی غمی داشت آن غم را
 خلقت الخلق کشف کرد و او علیه السلام پرسید که پروردگار من بر اے چه مصلحت
 و بر اے چه سر ظاهر کردی خلق را فراموش شد گنجی نهانی بود و دوست داشت آنکه من شناخته شوم
 بشانم و خود خود شناختم خود را گنج خواند یعنی ذاتی ام با تنوع صفات با اختلاف عبارات جمال من در اوج جلال من در اوج
 از من بر آید و لطف از من روی نماید قدرت مرا علم مرا سمع مرا بصر مرا بچشم نامی ام
 رافع ام خور و شرور احزان و سرور الی باقی صفات لا یتناهی بدین اعتبار گنج نام
 نهادم همه در من بالقوه موجود بود و خواستم که از حجه توه بصحرای فعل شوم مجبور خواستن محبه
 محبوب خود را بنا برین مصلحت و بنا برین مصلحت را آفریدم غم خود را خود آشکارا کردم بخود کشف کردم یعنی
 شمس را آفریدم قمر را آفریدم زهر را آفریدم شتری را آفریدم ملأه را آفریدم و زحل و مریخ را آفریدم
 كذلك الباقیات كالجبال والاشجار والذوایات والفرس والبقر والغنم
 والفیل والامسد والفیل والحیة والعقرب و علی هذا القیاس کل الموجودات
 پس کاشف الغمه باشد غم خود را کشف کرد و بنظر هر کس محبوب محبوبش کاشف الغمه
 کشاده کننده اندوه عاشقان است اے دوست میدانی که عاشق را چه اندوه است
 و اشتیاق از چه است ازین است ماکیا عن الله تعالی انا منت وانت انا پس
 عاشق میداند که یقین من غیر او نه ام و عین او چگونه باشم چیست این معالده را حزن و کجا
 بسیار است که کان رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم دایره الحزن و البکا

ولیکن ایدوست، اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَغَمٌّ بِهِ كُشَادُ شُود و ایں غم را کاشف
 الغمہ ہواست و فتحی کہ حزن و غم ہا کشاوہ فرمود کہ اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا
 اے دوست و قریب از سبعین الف خصال من الحمید و والہ میمہ ہوں اُنّی
 از سبعین حجاب اللہ من النور و انظر بالاشوی و در تخلق باخلق اللہ خلق یافتہ
 پس جو دیت در اں حال از تو بدر شود و در یکون عیش کعیش اللہ ساکن
 شوی و در اُن مال فقرت تمام شود نہو اللہ علوہ کنان بانی و شراب متقہم
 و بقہم را نوش کنی و آگہ بدانی فی مقعد صندق سریر عیند ملیلہ حقیقہ
 و خلوت فاء کھبص باشی و آگہ کہ غم مرا کشف کرد در اُن وقت در جنت صبا
 در اتحاد در اُنی شکر کن کہ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَذْهَبَ هَٰذَا الْحَزْنَ اے حزن بشر
 ہمان بشریت کہ وجود تو بود و منک و مینو کہ حکایہ عن اللہ تعالیٰ وجود کی
 حجاب بینی و بینت در اُن وقت تو نمائی او باند کہ فلا یحزن مع اللہ غیر اللہ را
 ایں معالہ اں پچارہ منصور مغفور مشہور مینالد کہ

یعنی و مینک انی یزاحمنی ارفع بلطف لانی من البین
 حاشاک ام حاشای من اثبات اثین اے دوست غم ما دام تقص
 قالب است بچو از ظہور ظاہر بدیں مثل و تشکل محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 و آلہ وسلم فرمود کہ یا لیت رب محمد لم یخلق محمد یعنی با قالب شکل
 آدمی بروے زمین مرا نیاوردندے و اگر نہ لولا کما ظهرت الہیوۃ لمح
 اوست چرا گفت پس عاشق را غمے است کہ از بشریت و از تشکل بشر خلا
 میطلبہ مگر سلطان العارفین از براے ایں معنی فرمودہ است کہ البشریت
 ضد الہیوۃ میت فمن احتجب بالبشریت فانتہ الہیوۃ لیا
 غم را کاشف غم ہواست عشق من عرف -

۳۔ والصلوة علی خیر البریۃ و شوق خدا سے تعالیٰ بر ذات محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باد کہ محبوب اوست اینچنین محبوبے کو نیکوترین از ہمد اوصاف اوست آنجا کہ گفت فخلقت الخلق لاعرف ھین باشد فظہرت المعمل لاعرف ھال کمال خود را بخود توان دید لاجرم آنہ باید ساخت و در ظہور او و افضل و اکرم و اشرف آنہ جز محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نیست۔ ہمہ کس را بر اسے محمد ظاہر کرد محمد را بر اسے خود را آنجا کہ گفت والصلوة علی نبیہ کما قال اللہ تعالیٰ ان اللہ و ملائکتہ یصلون علی النبی اسے یتظہرون پس از بر اسے ارشاد مومنان را فرمود وصلوا علیہ فی اے انظر واعلی محمد حتی یرائی کما قال علیہ السلام من رائی فقد رائی الحق ولی مع اللہ وقت ہیں غمزدہ میزند کہ مشوق او ام مرا از ہمد کس کمون و ستور میدارند مگر آن بزرگ ازینجا گفت خیر قدس سرہ کہ ہمہ کس خدا سے را میداند و لیکن نمی شناسد فاما محمد را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نہ کس میداند و نہ کس می شناسد۔ اسے عزیزین حرف نفسہ فقد عرف ربہ گر بد نسبتے میدارند تا کہ ہمیشہ نہ خود را میداند و نمی شناسد نہ جازا خود خبر از زبان کہ جان محبت نہ تن را از تن آگاہی کہ تن کیست خیر البریۃ ازین گفت کہ او را خدا سے تعالی علم اولین و آخرین و او معنی علم تھا و ہا نہا است۔

۴۔ (اما بعد) فقال اللہ تعالیٰ یا غوث الاعظم المتوحش عن غیر اللہ والمستانس باللہ فرمود اسے فریاد رسندہ بزرگ اینچنین غوثی کہ احقر از کندہ از غیر خدا سے و انس گیرندہ با خدا سے۔ سوال غیر کیست۔ جواب۔ ہر نام کہ بجز نام خدا سے است غیر است اگرچہ از دست و لیکن نہ اوست نہ عجب و العجب کا سے و بسا ہر سے است کہین چو میں آن بوداں کہ شود اگر عشق حقیقی نمیدانی با سے عاشق مجازی شو و اگر بدانی کہ با غیر محبوب عاشق نیاساید

ہرچون ممکن است ۔

نحو اعم زیتن بے توتن بجان چہ کار آید محال است اینکے بے بیوی بے بچون بیار شا
شہر و محل شہو کہ اسماخ ہماں سہی بیش نیست گرچہ ایں ہماں ہا ہا دیم۔ و آن در بجان
لیس فی الدارین الاربی وان الموجودات کلھا معدومۃ الا وجودہ مبارک
و تعالیٰ و آگاہ باش کہ مافی الوجود الا اللہ و لیس فی الدارین غیر اللہ کے در
کے ہماں کے باشد جواب گوش جان شہو کلامک خارج من دایرۃ اہل الذوق
اکنوں از دایرہ بگذر و از وجود موجودات نیز بگذر و از ہمتا و ہزار حجاب اشہو بگذر
و آنگہ بدانی کہ غیر نیست و غیریت چیست این گمشدہ گمان دانند وجود تو غیر است و بخود
بودن غیریت است ۔

۲۰۱

تا جان نہی بکافری تو اس رفیت

تا کہ با خویشی حد و جہنی عہدہ چوں شوی فانی احدی عہدہ حد
سالک راجع ہے باشد کہ ہفت لہزہ اور تہا در نظرش آید و آن اوصاف ہماں سالک
است نہ ذات سالک بچنین آن غوث الاعظم متوحش عن صفات اللہ و متانس
بلعار اللہ زیرا کہ آن غوث الاعظم با ہما و صفاتہا حکم تخلق و با خلق اللہ
اتصاف یافتہ بود اکنوں از ان احترار می کند و با اللہ در تجلی کے در کے شدن را
می خواہا آنس گیر و با خدا ہے از برائے ہیں گفتہ است غلغم از آنکہ با تو در پوست
نام یعنی اگرچہ در خود عکس پر تو اور امین الیقین و بحق الیقین می بیند و لیکن از و
احترار گیرندہ است زیرا کہ غوث کامل بود و اگر نہ بچو اتصاف کہ پر تو او سرگروہ و گردند
انا الحق و سبحانی گفتند آن کے را برادر کردند و نوشتند و در جلد آمد گفتند و آن و وفا
را از اول مرتبہ عالی کہ میداشت فرو آوردند زیرا کہ آخر بوقت موت ازین
بستی ہشیار شدہ فرمود کہ الہی ان قلبت یوما سبحانی ما اعظم مشائی و من
مہمت نیر انہوں کی نیری تر با ہیں کہ ۔ ما سرور و در خفا نہ ہر و کا ز نور و در

مشق و جل فی الدارين بخیر فیلنا الیوم کنت کافرا محسباً قطع زفاری و اتول
لا اله الا الله محمد رسول الله غوث ازین هر دو مرتبه بگفتند و غوث در آئینه
غریب آفتاب الله نوره السموات و الارض را میدید و می بیند لیکن لایق تقدست
بالبودیت ندید برگزیده است چون آن ابی بکر و راق نور الله بر و جعفر مود که لیس
بینی و بسینه فریق الا انی تقدست بالبودیت باید دست عکس پر تو را غیر
نام نهاد و بدو بودن را غیرت داشت - هر که عاشق خدا و محمد صلی الله علیه و آله
و سلم عکس پر تو محمد است که در آئینه آن محمد جزا الله فی تا بد محمد جزا آئینه قابل برش نیست
فی نزه الکتاب جوامع العشاق شرح من کلام الک الاطلاق المتوحش عن
غیر الله و المستانس بالله را بشنو که چه میگوید صورت صفت صورت ذات
نماز و اوصاف او لا تمناهی است آری دوست را در جلالت شکلی دیگر است
و در جمایت تشکی دیگر همچو قال ابلیس لعنة الله علیه رایت ربی لیست لها
فی اقیع صورة فقری و حلید علی صلبهای فوجدت حراً فی نفسی لعنت
خدا که در آن دوست در جللی جلالت عاشق را جللی و یحیی باشد و آن محبوب
رب العالمین از تجلی جمال نشان داد که رایت ربی لیلت المعراج فی احسن صورة
فوضع یدیه علی کتفی فوجدت بردائی قلبی لا اله الا الله جلالت جلالت و جمال را یانا
میکند پس آن غوث الأنس ازین تشکلات و تشکلات احراز میکند زیرا که کار و را
الوری است که الحق و را را و معلوم خواهد شد

۵- قال لی یا غوث الاعظم قلت لبیت یارب الغوث

فرمود غوث که فرمان شد اما که یا غوث پس نعمت من که راضی شدم و حاضر ایستاده ام
من ایستادن ترا و اطاعت میکنم من اطاعت کردن ترا اے پروردگار من -
از این یا غوث یا منادی است خود بر اے غوث زیرا که در غوث جز خود را نمی بیند

پس آن تعلیم براسے خود میکند۔ در آئینہ غوث میں خود را می بیند پس بانوہ کلام
 میکند لایذکر اللہ الا اللہ قال کل طور بین الناسوت والمملکوت فی
 شریعہ وکل طور بین المملکوت والجبروت فیہی طریقہ وکل
 طور بین الجبروت واللاہوت فیہی حقیقہ فرمود خداے تعالیٰ
 کہ ہر طور کہ میان آسمان وزمین است این جہاں را ناسوت نامند کہ عالم بہائم
 وعالم فلک وخلق وعالم محسوس وعالم شہادت وعالم صورت وعالم جوج وعالم
 ظاہر میگویند و مملکوت را عالم امر وعالم مقول وعالم قلبی وعالم غیب وعالم معنی
 وعالم باطن خوانند۔ وجبروت را عالم روح وعالم موجود بالقوہ وعالم ممکنات و
 عالم بیات وعالم کلیات وعالم باطن وغیب الغیب ومعنی المعنی گویند۔ والا تو این جہاں
 عالمی است کہ عرش عزت اوست و کرسی او کبریائے اوست و لوح او قدر و
 قلم او قضا و فلک او عظمت او و کیوان او قہر و برجیس او لطف و بہرام او جلال
 و نور شہید او جمال و آتش او غضب و آب او رحمت و خاک او حکمت و بقا
 او لم نزل ولا یزال۔ وعالم نزدیک اہل شریعت ماسوی اللہ را گویند العالم اکم
 لکل موجود سوی اللہ تعالیٰ۔ اما نزدیک سالکان سوی اللہ وجودند ارہکا قال
 سر اللہ فی الارض صاحب الفصوص العالم هو الحق المقبلی بحسب صفاتہ
 پس اذ ناسوت بملکوت عالمی است کہ آشکارا است و آن شریعت مہملاست
 علیہ السلام یعنی بکردن عمل صالح شریعت اذ ناسوت بملکوت رسد معنی از قالب
 تا بقلب رسد آن شریعت میباید اقا لب رنگ قلب گیر۔ و در قلب آدمی
 حق تعالیٰ بہت طور را آفریدہ است اول را صدر نام است و آن اسلام است
 اَلْکَلِمَ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرًا لِلْاِسْلَامِ تَهْوُوْا عَلٰی قَوْلِیْہِمْ تَتَّبِعُوْہُمْ و این طور پست
 دل است و محل وسواس شیطان است و تسوئل نفس است کہ یو ذبیو می

فی ضد ذوالنہایت من الجنة والنہایت - اگر معاذ اللہ شہوم المعاصی و تاثیر
 قہر الہی نور اسلام فتور پذیر و ظلمت کفر فرو گیرد و لیکن من شرح اللہ بالکفر صفتاً
 بلکہ مقام ذات ہم درین طور است - طور دوم را قلب نام است معدن ایمان
 و خزائن حق است اذ لیلک کتب فی قلوبہم الایمان بریں حاکی است و اما
 نور عقل است فیکون لہم قلوب یعقلون بہا و مینائی دل کہ آن را بصیرت
 گویند ہم اینجا است حق بصیرت ہر پر تو بصیرت است - طور سوم را شفاف نام
 است بانی محبت و شفقت است بر اولاد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 و محسوس عشق و مودت خلق اولیاء و انبیاء است قوله تعالی قد شفقتنا
 حقاً و نبیامبران را و مشائخان را محبت بر مریدان و بر امتان ہم ازین طور است
 عشق مجازی ازین طور گذرد و ازینجا است کہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم فرمود و حببت الی من دنیا کو ثلثۃ الطیب و النساء و قرة عینی فی الصلوۃ
 و جائے دیگر فرمود اولادنا اکبادنا طور چہارم را نواد گویند محل مشاہدہ و رویت
 جلال و جمال و صفات دیگر است ماکذب انقواء ما را ی طور پنجم را بختاب
 نام است مقام شوق و ذوق و محبت و عشق باری تعالی است و دوستی غیر
 را اینجا مجال نیست طور ششم را سواد خواند مقام سکا شفات غیبی و علم لدنی و مبارک
 حروف مقطعات و غنیۃ اسرار الہی و علم اسماء است و عللہ اذ مرآۃ حتماء کلہا
 طور ہفتم را بوجہ القلب نام است طور صفات ذاتی و تجلیات الہییت اینجا است
 نفس و شیطان را جزو طور صد و دیگر طور ہجالت از دعایم باشد و حفظا قہر کل
 شیطین قادر - و بعضی گویند کہ نفس و دل و روح و سر و خنی و غیب الغیب پس
 ہر طور کہ از لکوت اجزوات است آن طریقت است یعنی بگردن محل طریقت
 ازل بروج رسند اسے دوست روح جبروت رسد چون بحر در روح گشت

و دم باز داده شد شنیده کن بلج ملکوت السعادات من لم یولد مرتین اسے
دوست چون از مادر زاده این جهان و خود را دید چون از خود زاده شود آنجا برادر
خدا را بیند عز و جل ازین اُمّ اُمّ اصلی مراد است که گفته هذا انا من الله و خلق
منی و لذت و مراد حقیقت تست و آن در نظر نمی آید و لیکن از توحید اوست آن درین
تست همچو تو و تو نباشی آن روح است که طاقات خواهد کرد که نوت یُنْفِی الشُّرُوح
من اُمّی علی من یتنام من عبادِ هَآءِ روح چو ترا از توستانه و جاسے تو او
گیر ذرات تو صاف همچو آئینه شود در آن وقت خدا سے را منی که با تو چگونگی میکنند
و ترا چو نام آنخواه نشنیده و که زرگے از نیجا به نشان او قال ادخلنی دینی جنتی نقد
و مخاطب منی بذاته و یکاشغنی بعضا نه در اینجا تو فانی فی الله شوی و باقی باشد باکی
و ظاهر با سار الله تعالی و بعضا به گری الله بمجمک ذرا چو دل بروح رسد از ملکوت
بجبروت رسیده باشد و بعین الیقین جبروت یابند هر طور که میان جبروت و لا جبروت
است آن حقیقت است یعنی بگردن عمل حقیقت از جبروت و لا جبروت رسد
یعنی از روح بهتر رسد چو ستر یافت این سر باید داده

سر از دین راه اگر طالب ادنی در کوئے خرابات بگنجد سر و دست

در این محل با او هر سر شوی ایس یا فتنی است ز گفتنی و لیکن اسے دوست تر زمین
است که در اینجا عاشق برنگ معشوق میگردد و اَشْرَقَتْ الْأَرْضُ بِنُورِهَا یعنی نور
میزند که ارض ذات تر از روشن گرداند نور ذات خویش در اینجا هر دو معشوق باشند
عاشق و معشوق از باشند نیازند همه یافت باشند یافت ز من رانی فقد هری
الله از اینجا خواست زیرا که غلعت یا نور فوری و یا ستر ستری یافته بود چو قالب بر
شد قلب خفی گشت صوح طیب شد یعنی روح قدسی که عامل بود در میان آن همه
پرو بود بد بفاست اکنون آنچه در غیب الغیب بود ظاهر شد درین وقت فقرت تمام

شد فہو اشد طلوع وادرا اتحاد تصوف وطلول از بخار وے نمود و لیکن بیس البیان
کا بعبان کسکر گفتن دیگر است و دیدن دیگر حشیدن دیگر است۔

۶۔ قال اللہ تعالیٰ یا غوث الاعظم ما ظہرت فی شیء
کظہوری فی الانسان فرمود خداے تعالیٰ کہ اے غوث الاعظم ظاہر کردم منی
ظاہر نشدم در چیز سے کچھ ظہور کردم در انسان خود را یعنی ہر اشیا آئینہ ذات ما
اند انسان ستر او ست اگر ایں ستر بیاں کنم و لیکن ایں کلمے مراد است کہ آنجا باز
فرمود شعرا

کفرت بدین اللہ والکفر ذی لذتی وعند المسلمین قبیح مہر
در کفر ہم صادق نہ زار را رسوا کن

فتمثل لہا بشرًا سیوئیا ہیں باشد بر انسان فرد

اورا بنو ظہور سے اے امارا بنو وجود سے اے او۔

مرے کدیں صورت زیبا است نہانی گر وے نماید بجدائی کنی آنسرا
تا او نشوی تا شود معلومت کائن روز آفریدہ بنودی و بودی اعظم
، ثم سألت یارب هل لك مکان۔ قال لی یا غوث الاعظم

اذا مکنون المکان و لیس لی مکان سوی الانسان الانسان سحر
و انا سحر الانسان پس سوال کردم کہ اے پروردگار من رست ترا مکانے
فرمود مرا کہ اے غوث من پیدا کنند مکانہا ام نیست مرا مکانے و راے
آدمیان و آدمیان را نہ پنهانی و نہانی من اند و همچنین ام من انسان را۔ و
اولین ہست در سحر ہا نام و ہر جہا حاضر منی نیست مرا مکانے و انسان آئینہ است و من
آئینہ انسان ہستم کہ المومن مرآة المومن واللہ هو المومن رمزے ہم از نیماست
کہ قلب المومن بین اصبعین من اصابع الرحمن ورنہ قلب کجا و اصابع الرحمن
سہ این مصرعہ صبر و کتب منقول غنیہا همچنین فرمود است سہ

کہا قال المنصور قلب المؤمن كالمرآة اذا نظرت فيها عجز ربه - والا فنان مصری
 واما ستر الافسان این معنی دارد عرف من نظم بدان کہ انسان مشتق از انس است
 و انس بدو نوع یاد کرده اند الانس هو المسكون الى الله والا مستعازة فی
 جميع الامور والا مستیناس مع الناس علامة الافلاس ہر کہ حضرت عزت
 سعادت موانست و مجاست اندانی فرماید از جمیع حوائج و مہمور ملایق متوحش عین
 گرداند کہ من استمانس بالحق استوحش من الخلق -

۴۔ ثم سألت يا رب هل لك اكل وشرب قال اكل الفقير
 اكلی و شربہ مشربی پس سوال کردم من کہ ہے پروردگار من بہت تر از تو
 و آشامیدی فرمود کہ خوردن فقیر خوردن من است و شرب او شرب من است
 یعنی خوردن فقیر گرسنگی است و شرب او تشنگی است پس او را ہمچنین باشد
 تو غوائد الجوع طعام الله فی الارض بگوش جان بشنو کہ نزد خداے تعالیٰ فقیر
 کیست کہ مرا ادا امر سے باشد اذا قال لكل شیء کن فیکون پس ہر چه خوردن
 این فقیر است و شرب این فقیر است ہماں خداے را است خرد و جل منی این
 فقیر خوردن خردیدن جمال نیست و شرب جز کلام کردن نہ و شئاً لله با او نیست
 پس ان الله جمیل و یحب الجمال او دالم خود را خودی جید و کلام با خود میکند
 کل الله مٹو منی تکلمنا در موسیٰ او جز صورت خود نمی جید و موسیٰ فیداند ادینی
 میگوید و آن شہر را کہ کہما مہال کہ گوید ای آثار ملک و لی انا الله
 خود گوید راز و خود ز خود میشوند از او شاہ پادہ ساختہ اند

ہمچنین ہم میگویند ازین فقیر فقیرے مراد است کہ الفقیر لا یحتاج لی ربه ولا
 الی نفسه دیگر اگر انما الفقیر یحتاج الی ربه ولا الی نفسه دیگر الفقیر یحتاج الی
 کل شیء ولا یحتاج الیہ شیء سیوم فقیر را بیلن باید کہ فقیر کیست کہ محتاج است

سو سے ہر چیز زیرِ کدِ پس پردہ ہر شیا و چہ دست می بیند لاجرم ہر شیا محتاج
 باشد و سو سے او کے محتاج نباشد زیرا کہ او خود درستی نیست شد غوطہ خوردہ است
 خود را و خود سے غارتا جو سے کے محتاج باشد۔ اینجا فقیر را مرتبہ ایس باشد کہ بی
 یسمع و بی مبصر و بی منطق زیرِ چہ دوستان خدا اند حکامیۃ عن اللہ تعالیٰ یا فقیر
 من امة محمد یا مساکین من امة محمد و یا احبابی من امة محمد
 در دنیا ابرا جز فقیر نیست و در حقنی مقرب او ہم فقیر است کہ دائم در حضور اند و شوق
 ایشان بنایت حضور در آن کمال شود و خدا را ہم برایشان شوق غالب تر از ایشان
 میشود حکامیۃ عن اللہ تعالیٰ الا طال شوق الا برادری لغائی وانی لئی لقاہم
 لا مثل شوقا ایس شوق بعد از تجھفم و تجھوتہ است دیگر بگویم کہ گوش جان
 بشوقی میسراشد فی الارض فرمودہ است کہ آں بادشاہ میرا بدشاہاں چون
 خواست کہ استماع کند و اختفاے نماید فی مملۃ مظلمۃ فہو از مملتہ زندہ در بر کردہ
 پر کا لہ جار کند بر سرِ پیچیدہ لعین شکستہ در پاسے کردہ چو بے بدست گرفتہ در کوچہاں
 خانہاں گذرے میکند شیا اللہ خدا ساختہ درے را فرد گذار میکند و ہر جیب و حلیہ
 و شریف و سیلے سیکرد و حلقے بود مطلقے بکنند پر کا لہ لاسنے در کا سہ او نہند جاسے بچے
 از مملتہ گذرانند و او اگر از بدوں قدسے درون دلمیز نہند شاید کہ قفاے خورد و دوشنا
 کرے شود و صد مرتبہ زند۔ اینجا فکرے کمال باشد کہے نداند کہ ایس مالک الزقاب
 و ضابطہ مالک است اینجا الکبر ابرو دانی و العظیۃ ازاری را و طر فین اعتبار سے
 در تے کنی حجابہ النور و کشف کا حقیقت سبحات و جہہ ما انتہی الیہ
 البصر در فہم فکر ت خویش از و شنیدہ باشی کذا الف حجاب من الظلمۃ و لو جعلناہ
 ملکاً یجعلناہ رجلاً و لکننا علیہم ما یلبسون کیے زبان را کشوداں منظوم را

فرمودہ
 کہ بیچ من حضور معی رحمتہ علیہ

اگر باد بیزم بھلیان دوست دوست گرہ غلط سید نیست غلط دوست است
 عارفانہ انداز زبان و کلام من عرف الله کل لسانہ را یک موجب ہمن است
 طیفور از غلبہ نور حضور چنین گفت ایہا آنچہ تویی اگر بگویم ترا کہ پستند اشئید آنچہ منم اگر
 بگوئی سنگست کنند یعنی کہ ہم پستندہ است کہ بشود یعنی گویندہ و شنوندہ و پرستندہ
 جز تو نیست آنچہ کند حقیقت تمام در آمدہ است و کذا کہ علی باب بیت موسی آمدہ
 بود و موسی شناخت بیدہ اورا فرمود کہ من آمدہ بودم تو شناختی بیدہ این دعا بخوان
 اللهم اوفنا الاشیاء كماھی ۔

فمن قال غرگہ الی میکند در حقیقت باد شای میکند
 این ہر از بر سکا زایش دوست و اگر نہ چہ باشد یبیلو کثر انکثر احسن عملاً
 اینجا گفت فقتل لہا بشر اسویا اینجا گفت فقتل لہا نقیما فی لباس الذلۃ و
 الکدورۃ و اگر نہ تو کشف لا حروف سبحات و جہد ہر مورے کہ خوش آید بجلی کند
 خدا شناختن ہم ازین بیت شغل است و اگر نہ او یکے است چہ شکل کہ الفقیر مخبری
 تاج محمد است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم پس الفقیر ذرا موصوف باوصاف اللہ تعالی کہ
 اسے دوست ہو نشانے خواہد داد و ماکل الانسان و اشرب الی آخرہ ۔ من
 تو کہ ام ہتیم ۔ ہمین ہم می آزند کہ غم خورد و فقیر ہم ہمین ازادون اللہ احقرانگفتہ و
 غم اللہ خورد و براسے نما این کہ فقیر چون کمال شود و اللہ جلوه دہ ہمین صل
 تعالی اعم بندہ فقیر میخورد و اینکہ غم انسان فقیر را بر تہ شجر بود اللہ بر سادہ و خواندہ کہ اللہ
 بینا اللہ ۔

تخلینم اناکو با تو اندر کویم تخلینم الان کہ با تو دوست نام
 فقیر را بھل بھل خوش میرد تا کہ عارف گرداند چون عارف گشت زد و دے ہر فرد
 جام ہیان فنا است گردیدہ یافتہ باشد ۔

تو دیدہ بدست آر کہ سر زلف خاک مابست چہاں نہا کہ در غمی
اے دوست برآدمیان فقیر اندوسے خدایے تعالیٰ تو کہ تعالیٰ یا ایہا اکبار
وَاللّٰهُ اَعْلٰی وَاَمْتَمُّ الْفَقِیْرُ پس ہمہ کس محتاج بخدا اند و ذیل کہ در حق ہر فرمان
اوست اکل الفقیر اکل و شربہ شربہ زیر کہ فاعل حقیقی ہرست و اللہ خَلَقَکُمْ
وَمَا تَعْمَلُوْنَ ہرچہ روح کہ فاعل و آمر است بر قائب چہاں خداے تعالیٰ غائب
برہم خویش کہ تو اور روح خوانی۔

۹۔ ثم صالت یارب من ای شیء خلقت المملکة قال
لی یا غوث الاعظم خلقت المملکة من نور الانسان و
خلقت الانسان من نوری پس سوال کردم من کسے پر دگار من از
آفریدی فرشتگان را جواب داد کہ از نور انسان یعنی از نور محمد صلی اللہ علیہ والہ وسلم
و پیدا کردم محمد را از نور خود یعنی از طہور من خود بلا نقطہ و بلا تشل بودم و گنج مخفی بودم
در حجرہ قوہ بودم چنانچہ حدیث قدسی گفت کمزرا مخفیا فاجبت ان اعرف دو
داشتیم ایک آنچه بنم و آنچه جمال و کمال و قدرت در من است ظہور کنم خود و عارف شوم
کریم گفتن اند روح اعظم شرح کرد تا کہ قیامت و اتمام قیامت آئینہ اے رسیدہ شود
یعنی ظہور اند تمام شود پس از اند گفتن در لاجوت از حجرہ قوہ در آید و ساخت اے
آن اند قدیم بود و لیکن صفت الوہیت ظاہر کرد خود را و ظہور کردن بنام اند چندین
مخلوقات پیدا کرد الوہیت درست گشت یعنی ظاہر گشت گرچہ در علم بود اکنون
در معرفت بوجود الاشیاء شد پس در جبروت احد شدہ احدیت ظہور کرد پس در
در ملکوت مثل احمد بنمود پس در زمین نام محمود ظہور کرد پس در ناسوت کہ دنیا است
بشکل محمود ظاہر شد بر اے دعوت۔ سلطان خود است و رعیت خود است۔ رب

لے برایت "و اللہ اعلم" و انتم الظہار قد برہم صحت و در حدہ طاقت و بر گواران غلام است "یا ایہا اکبار
انتہم الفقیر علی اللہ و اللہ علو الحق المجید" ہرستہ این عبارت در ہر دو نہایت متعلیٰ ہما ہمین است

طو کا فرین شناختند کہ گفتند اَبَشْرٌ یَّخْذُ وَفَنَّا هِمْ فَرَانِ شَدَّ کَفْهَ اِیْخِیْنِ نَسْتَنْدِ
کہ کانِ عِشِی وَاظْلَلْ لَہُ مُحَمَّدٌ صَلِی اللہ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم اَزْ نَوْرِ خَدَا اِسْتِ ہِمْ نَوْرَ رَا سَا یَہُ کَجا
بَا شَدَّ ہِمْ تَقْلِقَ کَہُ رُوحِ رَا بَا قَالِبِ اِسْتِ ہِمْ نِیْنِ اَوْرَا ہِمْ تَقْلِقِ اِسْتِ مَسْوُوبِکِ اَزْ
عَرَفَانِ مُحَمَّدِہُ غُوبِ نِشَانِ دَاوَدِ سَہ

احمد شدہ نام تو احد آمد دروے ہم در تو جو نیم یقیمتیم بست اوئل
احمد صمدیت احد است و معنی احمد احد است من یطیع امرہ مَوْلٰی فَقَدْ اَطَاعَ اللہَ
خود جو فرمودہ است من دانی فَقَدْ سَاءَ اللہَ بَرَاے اطمینان شما است ہر کہ
محمد را صلی اللہ علیہ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم بشر خواند یا مخلوق داند او کافرست یعنی ساقی است
اینقدر تمیز داند کہ رُوحِ رَا بَشْرَ نَبَا یَدِ خواند بشر قَالِبِ است کہ کثیف است و برج
نور اوست لطیف است۔ اسے دوست اگر در آئینہ محمد خداے را دیدی و شناختی
ورقی تست من عرف اللہَ کُلَّ شَیْءٍ لَکَ کہ ما عرف اللہَ حق معرفتہ اے
دوست آنجا کہ گفت اِنَّا مِنْ نَوْرِ اللہِ وَالتَّحَلُّقِ مَعِی اے من نوری ہِمْ نِشَانِ
بین کہ نور قدس شگن در ہر انسان است مَارِفِ چوں دَآئِیْنِہُ نَفْسِ خُودِ مَرْدِ مَہِ رَا
صلی اللہ علیہ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم بشناسد و چوں دَآئِیْنِہُ مُحَمَّدِہُ خَدَا یَا رَا بَشْناسد عزوجل من
عَرَفْتُ نَفْسِہُ فَقَدْ عَرَفْتُ رَبِّہُ اَزِیْنِجَا اِسْتِ فَا مَا شَقِ قَسَمِی چوں در خود نگر د
خدا یَا رَا مَیْنِہُ بَقَوْلِہُ تَعَالٰی سَکَرِیْہِمْ اَیْتِنَانِیْ اَلَا قَاتِلَا وَفِی ثَغْرِہِمْ اَزْ کَلَامِہِ
آفاق مراد محمد است در اں وقت مَاشِقِ ہِمْ نَا مَہِ مَرْمُوقِ بَا دِہِمْ خَیَا نَہُ قَالِبِ
مرکب است و جان راکب ہِمْ جان مرکب است و خدا راکب۔

۱۔ قَالَ سُبْحَانَہُ تَعَالٰی یَا غُوثِ الْاَعْظَمِ جَعَلْتَ الْاِنْسَانَ
مَطِیْنِیْ جَعَلْتَ مَایْرَا الْاِکْوَانِ مَطِیْنِیْ لَہُ مَعْنٰی اے غوث الاعظم
گردانیدم انسان را یعنی محمد را مرکب من ازین انسان جز محمد نباشد یعنی بنام من

امیر محمد دریا کب برہم اکون و افلاک کونین یعنی ہجو ملائک مابہ آدم سجود کنا نیدم
ہم این سبب بود کہ نور محمد صلی اللہ علیہ وسلم در موجود وجودہ محمد سار است و من
سجود از ان محمد و الیا و ہمد انسان مرکوب است و من را کب و ہمد اکون مرکوب است
و انسان را کب مطیعی یعنی لے مرآتی پس من خود را در انسان یعنی در محمد و الیا
می بینم حکم آئینہ و ایشان خود را در ہمد ذرہ امی بینند میدانے کہ چہ میگویم یعنی ایشان
در ہمد اشیا آئینہ خود را می بینند پس در آئینہ خود خدای را می بینند یعنی در ہمد اشیا
نفس خود را می بینند پس می گویند افاکار غیری عرف نفسہ ازین معلوم شود پس در
آئینہ خویش پروردگار خویش با می بینند عرف رب اینجاد درست گردد۔ انہیں نفس رو
مراد ذات است

در ہر چہ بدیدیم ندیدیم بجز دوست معلوم نہیں شد کہ در نیست ہمد است
این ہمد از عالم کسب معلوم میشود یعنی شریعت و طریقت و حقیقت ہر کسب
است اما معرفت و محبت و عشق از عنایت خداے تعالیٰ حاصل میشود پس اینجا اثر
کے میدارد کہ معرفت روزی مراد ما شدہ است و ال طریقت کے است کلام محبت
است بلکہ محبوب است خدای را ان ال طریقت است و ال حقیقت کے است
کہ در مقام عشق آمدہ است بلکہ ہمد عشق شدہ است و ذین درجہ میں نیست یا
العشق حوالذات درینجا حادث نماذ ہمد قدیم است و فقر و فقر نماذ ہمد غنی و
غنا است و درینجا فنا و فانی نماذ ہمد باقی و بقا است سرکہ نہاں مدین عاشق
بود امر و نہ پیدا شد۔

سریت درین عبد خفی گر شود آن کشف بے شبہ و نمون صورت مجود بر آید
سریت درین محبت زبیاں نہسانی گرے نماید بخدائی کند اقرا
درینجا معلوم شد کہ آن روز کہ تو نمودہ او بودی ایس فی جہتی سوی اللہ ازینجا خاست

۱۱- قال یا غوث الاعظم نعم الطالب انا ونعم المطلوب نعم قلنی
 الافسان ونعم الراكب انا ونعم المركوب الافسان ونعم
 الراكب الافسان ونعم المركوب له سائر الاکوان ومناه
 ظاهری یعنی اے غوث الاعظم نیکو طالب منم و نیکو مطلوب اند انسان یعنی محمد صلی اللہ علیہ
 و آلہ وسلم و اولیایز کو انسان جز آئینہ پیش نیست پس خود را در انسان می بیند
 و خود طالب بر خود میشود و نیکو راکب منم یعنی نیکو بنشیند و چشم محبت و شوق منم و نیکو منظور
 اند انسان نشینده قلب المؤمن مرات الله - الله یقلد بآثار الله سیرت سیرت
 اشارت میکند - و نیکو راکب اند انسان یعنی محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و اولیای
 نیکو ناظر اند و آئینہ همه ذره با اذنا لامشیا و کماهی هم برین ماکست و نیکو منظر گادا
 اند همه ذره یعنی در هر ذره ظهور است در هر ذره ایشان با ما بینند و میدانند
 هر ذره که می بینم قوی می بینم درین غمزه میزند و بشارت عارفانست مریدان را
 هر ذره که می بینم خورشید در و پیدا است

اے دوست پچو طالب مرکب اسب روح راکب تخمین روح مرکب است
 و خدا راکب محو بالاند کوراست مرتبه انسان بلند است که در تقریر نیاید و در تحریر
 نگنجد پچو میفرماید -

۱۲- یا غوث الاعظم الافسان سری و افا صرعو علم الافسان
 هنزلت عندی لقال فی کل نفس من الانفاس لیراکک
 الیوم الا انی اگر شناسد انسان مرتبه خویش را آنچه مرتبه دارد نزدیک من هر آینه
 گوید در هر دمی نزد من است خود که بادشاهی مرا است نیست بادشاهی امروز
 یا هر روز مگر مرا است یعنی منم و مغفور مشهور چو عالم را سجد و کنان خویش ببیند
 خود مسجود بر تخت سر بر سر که نعتی فی مقعد حیاتی یخند و قلب مقصد بر یکتا

مع اللہ کہو فی الاذل منہ کہ غیر او نیم زیر کہ فلا یكون مع اللہ غیر اللہ خود را غیر او
 نبیند لاجرم انا الحق گوید اینجا قایل ہواست تعالیٰ بچو من الشجرۃ انی انا اللہ گفت
 بچین منصور گفت انا الحق و سبحانی بایزید ہم از اینجا خاست و عذر خواہی ایشان ہو
 فرمودہ است کہ لو عرف الانسان الی آخرہ و ان رئیس الطائفہ و سید القوم چون خود
 خود نزدیک او نہ بیند کلم آنگہ الحادث اذا قرئت بالقدیم لم یبق لہ اش لاجرم در
 ہر وقت غیر او را نہ بیند اید و ست آنجا کہ ظہور خدا است میفرمائی طاقت ندارم
 و سباجۃ الحق و ذہق المباحل ہر خدا بود خود بخود بود برے خود بود مرتبہ انسان با
 تعالیٰ بچین است بشنود آیات اس و ان گوش جان بشنو

بادوست یکے اندر چو جان در تن مردم گر نیک بہی بجہت تو مہانند
 نے آتش نے آب نہ خاک اند نہ باد نہ اسم بہی مند نہ عقل نہ جانند
 یکے ازیشان فراید۔

من رفتہ ام نہ خویش برون و درون ام از من مرا طلبے کمن من کنوں نہ ام
 بادوست چوں یکے شدہ ام ہست بچوں من مغر و اتخون دگر پوست و خوں نہ ام
 چوں محم و دم شدہ است مرشد تو بداند بہتم چنانکہ بودم نہاں کم فزوں نہ ام
 میدانی کہ الاصل بنیان السرب و قفیکہ از تم کہ انسان گویند چوں شجر و صمدیت
 پیدا شود ہر برگ او و ہر شاخ او جز انا الحق و سبحانی نہ گوید و ہر روستہ آئند انسان اندیس
 چوں در ہر فردہ انسان خود را میند و در روح خود او انا لاغیری از اینجا خاستہ و لیکن انسان
 آنچہ مرتبہ میدارد خود را خود فی داند و فی شناسد زیرا کہ ہر فردہ خود کہ لو عرف الانسان شہر
 مستقبل مجہول کرد اسے ہمراہ ہر کس خدا را میداند و لیکن فی شناسد بچوں خود را ہم
 بہیکس نمیداند و فی شناسد ہا از خبرے نیست کہ ہنتم و تن را اگاہی نہ کہ من کہ تم
 خوش گفت ہر کہ گفت

نہ جاں را خود خبر از جان کہ جان چیست نہ تن را از تن آگاہی کہ تن چیست
 بندہ بندہ است مولیٰ مولیٰ است چہ شد کہ ہم رنگ او شد رنگ ہاے اولاد تنہا ہی
 است و گیرندہ رنگہاے او ہم لاتنہا ہی است طریق الوصول لا یقطع ابداً این
 معنی دارد عاشق گاہے مین مشوق میگردد گاہے نہ این و گاہے نہ غیر او است
 نہ مین او است پس سایہ او است سایہ شخص کجا شود ^{پس سایہ}
 بواسطہ کاسے و بس طرز ہے است این چن مین آن بود آن کے شود
 تخلقوا باخلاق اللہ اینجا است نہ خلق گیرندہ را کفایت نہ خلق اللہ را نیابت
 بہرہر تخلق جان میباید و تا کہ مراد شوی ہم از و کنی و در تو مہو باشد۔ میفراید۔

۱۳۔ قال یا غوث الاعظم ما اکل الانسان متیاً وما شرب
 شرباً وما قاف وما قعد وما نطق وما صمت وما فعل
 فعلاً وما توجه الى شئ وما غاب عن شئ الا وانا فيه ساکنہ بنی
 و مسکنہ و محرکہ خود میفراید من پرکنم اسے غوث الاعظم نمخورد انسان یعنی محمد و
 ہر ادبیا چیزے را و فی آشاہ و فی ایستہ و فی نشیند و فی گویہ و فی شود و فی کسند
 کردنی و فی کسند توجہ بر اسے چیزے و نہ فاسب میشود از چیزے کہ من مدان انسان
 ساکن و مسکن و محرک ام مینی بی نطق و بی صمع و بی بصر و بی ہمشی و بی بقعد
 و بی فعل مینی حرکات و سکناات ایشان را بمن است ہجو قالب را حرکات و سکناات
 بروج است و این غاۃ محمد است کہ سید عالم است و ہر ادبیا زیراکہ محمد و ہر ادبیا
 با خدا پہچان دانے میگوید۔

بادوست یکے اندر چو جان در تن مردم گریک پی مینی تحقیقت تو ہمایند
 اجزائے وجود ہمگی دوست گرفت نامیت زمن بر من و باقی ہر اوست
 اے دوست محمد و ہر ادبیا آئینہ او باشند در ایشان جزا و تعانی نمی تابدم از اینجا

است کہ ایشان را مریدان و توبہ کنندگان سجدہ میکردند و آن سجدہ ایشان را بود و خالق ایشان را بود زیرا کہ اعضاء ایشان ہر از خاصۃ خود است و آئینہ ساختہ اند بر او تعالیٰ و ایشان را از خود پیدا کردہ است براسے خود مجموعہ میفرماید۔

۱۴۔ قال یا غوث الاعظم جسم الانسان في نفسه وقلبه وروحہ وسمعہ و بصرہ ولسانہ ویدلہ و ہر جلاہ کل ذلک بشئ اظهرت لہ بنفسہ لہ نفسی لاہو الا فاوکلہ افاغیرہ و ہر او اللہ تعالیٰ اعظم تن انسان محمد ہر اولیا و نفس ایشان یعنی صورتے کہ در تن آدمی است مجموع آدمی ولیکن آن آدمی نیست احسن صورتہ ہر او است تن زیر او تن از کثیف است و او از لطیف و آن معلوم خواہ شد و قلب انسان و روح انسان و گوشت انسان و مینائی انسان و چشم انسان و دہانے انسان و پا ہر انسان ہر این ظاہر کردم من ہر آئینہ بذات من یعنی خود ذات برائے ذات من آئینہ ساختہ ام انسان را پس از آئینہ فاسلے بیش نیست کہ درو من می آیم و می نمایم پس نیست آن انسان یعنی نیست حقیقت آن انسان گر نہم و نہ ام من غیر او بکلم آید یک صورت اند انسان و او تعالیٰ

از جمال اوست در ہر صورتے حسن کہ بہت در ہر تعالیٰ منعی است آن شاید متورین من سناہ ثانی اینکہ خلق آدم علی صورتہ را بیان میکند و میفرماید کہ ظاہر کردم من انسان از ذات من برائے ذات من نیست انسان گر نہم بچو نقش لہا لبشر اصویا خود را بتشیل انسان ظہور کرد برائے خود یعنی برائے تماشاے خود صورت خود را برائے خود عرض کرد از بہت اینکہ برائے دیدن ایشان شوق بسیار داشت لانی آمد شوقا الی لقائہم او تعالیٰ عاشق خود است و او را از عشق خود چندان افتادہ است کہ بر او لے میچنداد

ماشق جن خود است آں بنظر حسن خود را خود تماشا میکند
 اینجا کے می بایست کہ اورا بعین ایمان شناسد و این ناہ است گر گفتار او اورا
 شناسد بچو من مسود نشان خود داد کہ من مسود نہ ام نام مسود را دفا کردیم تا خود مرا کس نام
 الا خود گفت

مسود یک برائے دفا نام کرد ام سستی صفات را کہ تار مارم
 تشنیدہ کہ جبرئیل را صحابہ شناختند سبب غیر صورت جبرئیل پس خدا را چگونہ شناسند کہ
 در ہزار انظار و حجاب خود را مستور میدارد

در نقاب مخفی آں شاہ مستور من

یعنی بایشان در پردہ حقیقت انسان است آں خداے کہ شاہ پر است یعنی کہ آں نمائندہ
 کہ مرا بخود مستور گشت از من ماسق را اول قدم این بود کہ بعد دیدن ماسق شود و بعد از
 عشق در وے سرایت کند ماسق نیست گر ہماں مشوق

۱۵۔ قال یا غوث الاعظم اذا رايت الفقير المحترق بنارا
 والفاقة والمنكسرة بكسرة الفاقة فتقرب اليه لانه لا حجاب
 بيني وبينه فرمود مرا کہ اے فریاد رسندہ بزرگتر جاں کہ آں کہ خداے تعالیٰ اعظم گوید

چگونہ خواہ شد گرد و وصف اعظم بملت تقویٰ یافتہ است و حق کہ بینی تو سوختہ شدہ
 را آتش فقر سوختہ شدہ است این فقر احتیاجی کردن است بخداے عزوجل ازین دنیا
 در دل غیر آتش میخیزد کہ چو جز خدا است آں بسوزد و در تمام فقر ہم بسوزد پس فوت را
 فرمان میثود کہ قویک بینی تو این چنین سوختہ را کہ آتش احتیاجی من سوختہ شدہ است و شکستہ
 شدہ انداں فاقہ یعنی آن شکستہ کہ از ہمہ کس شکستہ شدہ است برے من و مرا ہم نمی یاب
 فاقہ بر فاقہ می افتد پس چوں این چنین سوختہ و شکستہ را بینی تو ہم نزدیک شکستہ شو سوے آں
 فقیر را کہ نیست پردہ میان او و میان من و انا عند منکسرة قلوبہم لا جلی

دهو یطمنی همین است و شراب با او تعالی هم کلام شدن است و هو یسقینی
 همین است و خمیدن را نشینده که انوم مع الله چگونه باشد
 من مست عی عشقم شیار نخواهم شد من خفته بمشوقم بیدار نخواهم شد
 پس بجوش جان بشنوا این بر خنات بود ابرار این مجرزد و مقربان بیات است که
 حسنات ابرار و سیئات المقربین همین غمره میزند پس آنکه گزین هر سه معاد را
 شدند و قرار گرفتند و آن دو قوم الاطال شوق ابرارانی لقائی چنان هم در آیند که
 جز از ذات خویش ندانند پس چون شوق او تعالی برایشان از اشیای سخت تر
 بود فرماید که لانی الی لقائهم لا مثل شوقا پس هر دو مشتاق تراند و اسطغنی
 آنیکه یکدیگر هلاک شوند پس از براس اتحاد کمال ذوالجلال و البهل میفرماید که لا
 تاكل طعاماً منی مبین سوسه من ولا تشرب شراباً و کن کلام با من و لا
 قمن نوماً منی محسب با معشوق تو که در کنار تست بدان معشوق مشغول شو و با او
 آرام گیر اینجا معشوق روح غوث بود که در دجال الله میدید و با او کلام میکرد و با او
 میخیمید و پس فرمان شد الا عندی بقلب حاضر و عین ناظم معنی مگر نزدیک
 من - دے است که آن دل محمد است صلی الله علیه و اله و سلم پس غوث را
 پندے می دهد با حضور دل بچشم روح باشد بر آن دل محمد صلی الله علیه و اله و سلم
 بچو خواجه ابوتراب رحمه الله علیه آن جوان مستعد را که فرمود که تو چنین مستعدی ترا
 شاید که در نظر بایزید باشی آن جوان در غضب آمد و گفت اینجا نشسته خدا سے باز
 رومی چنینم بایزید را چرخا خواهم دید خواجه فرمودند یکبار بایزید را به منی بس است از آنکه
 بغداد بار خدا را یعنی قلل اشاب کیف یحکن خواجه فرمود که هر چه با خود منی انداز خواهی
 منی در هر چه بایزید منی اندازد بایزید باشد - بجوش جان بشنوا سے عزیز خدا سے تعالی
 هم غوث را چنان مستعد دید که در تحریر نیاید پس براس همین پندے میدهد رب العالمین

غوث را در آئینہ دل محمد است صلی اللہ علیہ والہ وسلم بن پشیم روح تو اس غوث
و کلام با او کن و آریں بد و گیر و با او غیب گریے دوست غوث را بچو احمد مرسل
دید و نتواند نمودن یعنی فی احسن صوۃ امور و شباب در آئینہ محمد صلی اللہ علیہ و
الہ وسلم تو اینجا بین اینجا کشش از طرف معشوق می نماید زیرا کہ غوث پشیم مرزا و او
است و اگر نہ از کشش خود عاشق آنجا رسد

اگر از جانب معشوق نباشد کشش کشش عاشق بچارہ بجای رسد

پس غشت میفراید ما اکلت طعاما یعنی ندیم سوے خداے تعالیٰ یعنی غوث
نور در آئینہ ذات خویش خدا را میدیدے بدید و لا مشرب مشربا یعنی نہ کرم
کلام با او ابہام کہ او مرا گفتے و لیکن من برو ہیج سخنے گفتے و با او سکون و قرار
نکردم گریز پروردگار بدل خود بد و حاضر فاطر و در تصور و مراقبہ شدم تا در آئینہ
صورت محمد صلی اللہ علیہ والہ وسلم تجلی شد در آن مقصود حاصل گشت و در اینجا نیز
نظر آمد زیرا کہ چون در خود محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم را یافتند کہ الفکر فخری تلج
شے بود سر خود دیدند فقیر خود گشتند یعنی سوے خداے عز و جل محتاج شدند
یعنی چون محمد صلی اللہ علیہ والہ وسلم اتحاد خدا اتحاد بنجا با بد طلبید و را اینجا فرما
میشود تخلعوا باخلاق اللہ و اتصفوا باوصاف اللہ یعنی اتحاد بذات در اینجا
عاشق بزرگ معشوق میگردد کہ ہرگز بزرگ خود باز نگردد کہ الواحد لا یرجع الیجا

میفراید - بیت

مسعود بک بہتے دغا نام کردہ ام تر صفات را کہ ستار سار تم
گفت مصرع

من خدام من خدام من خدا
از اینجا از خود بخود آمدہ آن بچارہ ہم از اینجا گفت مصرع

از خود بخود آمدن رو کو تہ نیست

امد یجمع رینا و بینکم فتح الباب۔

۱۷۔ قال لی یا غوث الاعظم من حرو عن سفری

فی الباطن ابقی بسفر الظاہر و لہر یزد دمنی الا بعد فی

سفر الظاہر فرمود مرا کہ اے غوث اعظم کہے کہ محروم ماندا از سفر من در

اطن یعنی کسیکہ براسے من در خود سفر نہ کرد مبتلا کنم من اور ابغیر ظاہر یعنی کسیکہ

در خود بر آفتاب ذکر و فکر و تہجد و تہجد باطن اندرون زلفہ او ہرگز جمال و قیف

آنفسیکمرا فلا تبصیرفت نہ بیند و حق و معکرا اور ابھرگز حاصل نکر دو در روح

خویش تبلی رب العالمین ہرگز نہ بیند و در دل خود مرا نیاید اور مبتلا کنم بسفر ظاہر

یعنی بگذارم بظاہر یعنی نماز و سبوح و زہد و تقویٰ۔ ہرچہ تعلق بقالب دارد و عمل ظاہر

است و ہرچہ تعلق بروح دارد عمل باطن است۔ ازیں نماز نماز باطن مراد

است کہ بارکوع و سجود است گذارند و ان تبسبحکہ لبقلة زبان بدست کنند و زہد

کہ دینار را گذارند و تقویٰ غیر ادا آورند ازان پرہیز کنند نہ غیر اوست۔ توجہ میدانی

کہ نماز چیست و سبوح و زہد کد ام است و تقویٰ از کہ میکند۔ نماز عاشقان مدد وجود

است۔ نماز باطن برکوع و سجود است۔

در عشق نماز بے رکوع است و بخود یکسان در و مومن و ترسا و جہود

نہ صورت موسی و عیسیٰ نہ زبان رسد نہ فرعون و نمرود

چون قبلہ بجز جہل معشوق بود عشق آمد و محو کہ قہر شد کہ بود

مرا نماز با جانست و اما با او گرد تو چہ دانی نماز مستازا عاشق مشتاق و پیر آتش

اشتیاق نماز بے رکوع بے سجود گذارند و ایم هیچ وقت از نماز غالی نباشند

اللذین ہم علی صلا یقیم دایم یون ذہن صلوٰۃ وصال و اتصال مراد است

سہ در پردہ و تنہا کہے مقول منہا این معرہ برچین تا تمام است۔ ع

یعہ این عبارت از صراحت نماز "نماز مستازا" غائب یک بیت است و لیکن در پردہ و تنہا کہے مقول منہا ہرچہ

مردم است۔ ع

۱۰ راہ خدا و آسمان است و نہ در زمین و نہ در دریا و نہ در آتش بہ جہت راہ خداوند عز و
جل اندرون جانست سفر اندرون خود باید کرد تا واصل حق شود ۔

مے خدا یا کا ندرون جان پرستان توی ظلمت کفر است از نور ہر ایمان توی
چو بہت ظاہر و باطن گرفت قدرت تو بجان خویش گر آشکار و نہیسان را
اگر دہ بکند شینم پیش بت کتم سجدہ اگر بایم خریدارے فروشم زہد و تقوی را
اگر سفر کنندہ در باطن خود سفر میکرد بنگر کہ او چہ می گوید ۔

از دل انسان شد گم کردہ ست خطا مکن گوی دفی انفسکم و در دل سود بسیار
کیکہ در باطن خود ندید من کان فی ہذہ اسطنی فقو فی الآخرۃ اعلمی و اقل
مسکینا ہین است او در آخرت ہی نہ جند یعنی در پیر و مرشد مہر بیان و محمد مصطفی
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نیز نہ جند فقو فی الآخرۃ اسطنی این معنی داند پس چون
دیدن او را کہ بود و اصل مسکینا این باشد معنای ثانی آنکہ کیکہ در روح او
ندید در محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم او را نہ جند ۔ ازین روح روح روحے مراد است کہ
داخل در تن نیست ز خارج از تن و ملاقات خواہ شد کہ مینقی الشرح من اقرہ
علی من یشاء من عبادہ ان روح روح اعظم است در دنیا ما شعائرنا تجلیہا مینماید
تا انس و اہرام برایشان میدہد گوناگون صور ہای نماید فان جہل الہ است ۔

چون جہالت صد خیران روحے داشت بود در روحے دیدارے دگر
لاجم ہر ذرہ بنمو و یار ہر جمال خویش رخسارے دگر

المقصود کیکہ ہم ستر با او در نیجا نشد در آن جہان نیز نباشد آہ بغیر از دیدن چگونہ
شناسد و چگونہ با او دوستی کند ہر کس بشنیدن ماشق شدہ اند ناما اینجا کہ
می بایست کہ او را بعین العیان دیدہ باشد و با او الفتہا کردہ باشد او تعالی
و تقدس و تقی از اوقات با محمد حسینی گمبورد از قدس سرہ ماشق سرفراز

ملقات شد فرمود بایں بنشین درین رو گذر من نفسی بلیب میش گذر انم خیم و آہ
ہم چشمی فلطین ہم ملش ازستی چکان مست خرابی خبر در چشم ہشیا راکہ
مقام یگانگی است نہ یگانگی زبان تعال پر تو من گفت۔

۱۸۔ قال یا غوث الاعظم الاتحاد حال لا یعبرہ بلسان اللغات
فرمود کہ اے غوث اعظم یکے شدن و یگانگی مالیت کہ مینی و قنیکہ عاشق کیے شوق سکون شوق
مینی معشوق عاشق را در کنار گیر و فرایہ انا انت و انت انا پو محمد رسول اللہ صلی
علیہ وآلہ وسلم علی کرم اللہ وجہہ راز سے بجنار گرفتہ بود و محکم محمی و دہک
دی و عینک عینی و معصک معی و بصرک بصری ائی آخرہ و دان وقت
ظاہر ہم از علی کرم اللہ وجہہ در نظر نیامدے ہمچنان محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را بآند
عروبل اتحاد دان فوضع ید مہ علی کتلی ہیں غمزہ میزند تا کہ محضی داشت کی
فازحی ابی عبدل ماکونحی بہان است کہ فرمود کہ انا انت و انت انا پو محمد
عشق عاشق ہر جہہ یکے است نہ دوسرے دوسرے اللہ و لا سواہ یعنی ہر جہہ یکست
کان اللہ و لم یکن معہ شیء و هو الان کما کان و هو لا یتغیر بذاتہ و لا بصفاتہ
ولا فی افعالہ و لا فی اسمائہ بحدوث الا کو ان فلا یكون مع اللہ غیر اللہ۔
تا این جہان صورت است و معنی اوست و زمینی لظہر کنی ہر اوست
بیدانی کہ چہ میگویم کہ او بود و نہ شد با او و ہمچنان است او درین حال بچو او بود
اورا تغیر و زوات است و نہ در صفات و نہ در افعال و نہ در اسماء پیدا کردن
اکوان پس نباشد با او غیر او۔ ہاں بشنو جہان صورت خدا است یعنی این نمود
از صورت پاک فیض اوست یعنی مافی الوجود اللہ و معنی جہان خدا است
یعنی اوست کہ بدین صورت اشکال ظاہر شدہ است۔ خدا شخص است
جہاں سایہ آن شخص است خدا سے ظاہر جہاں است و جہاں قائم بخدا سے

عز وجل ۛ

مینمای حسن خود در بر رخ تو ۛ و گر چو کو در معنی بنیم واحد و یکساں توئی ۛ
 توئی صورت توئی معنی که ہم سجد و ہم دیری توئی در دل توئی در تن که ہم مشتاق است ۛ
 فمن امن به قبل و سرود الحال ومن سرده حال اتحادہ فقد
 کفرا پس کسیکه امن گرفت آنخس پیش از پیدا شدن مال پس تحقیق کفر کرد
 یعنی امن گرفتن از ان اتحاد پیش از آنکه پیدا شود حال فقد کفر یعنی تا مادام که معشوق
 عاشق را هرگز خود دور کنار نگیرد و خود را امانت و انت امان فرماید اگر عاشق خود
 را اتحاد داند نقد کفر زیرا که امان من حکمی بهمین اشارت است ترا گفتن شاید
 که من توام و تو منی این خاصه اوست تعالی زیرا که عاشق هر چند که معشوق متصف
 باوصاف شود لیکن از دو صفت غالی باشد از ان که هر جم ازین دو صفت است
 شنیده که بزرگوار گفت لا فراق بینی و بین ربی الا بصفتین صفت ربانیه
 و صفت الوهیه وجود فامنه و قیامنا به عاشق هرگز معشوق نشود بعینہ -
 آے دوست این مقام توین است که عاشق رنگ معشوق میگیرد و نه معشوق
 نظر ظاهر میشود اگر معشوق در عاشق خود ظهور و ظاهر شود و در ان وقت عاشق نمائندگم
 حَاجَةُ الْحَقِّ وَ زَوْجُ الْبَاطِلِ و لیکن مولی مولی است و بنده بنده اید و دست
 تفاوت در کلام اوست من چه کنم گاسے گوید فَاَسْتَعِمْ لِمَا أَمَرْتُ گاسے
 گوید فَاَنْتَ يَا عَيْنَا گاسے طَعْنُ زَنْدِ عَجَسَ وَ تَوَلَّى أَنْ حَاجَةُ الْاَنْغِي گاسے
 بطرف محبت خویش شایسته نماید که لولا که لما اظهرت الربوبية و كذلك
 لما خلقت الاکوان و لما خلقت الافلاك و چه گاسے گوید اَنْتَ لَا تَهْدِي
 مَنْ اَحْتَمَيْتَ گے فرماید انا اطلب رضاك يا محمد در عشق چنین بوجوب
 باشد - و من اسر الد العبادت بعلال لوصول فقلل مشرك

جبالہ العظم من تنزل القلب عن القلب بعد ما خلع وصفي
 وتقى من رجس الدنس وکیک خواہ عبادت را یا عبودیت را بعد پیوستن
 پس تحقیق شرک آوردن کس بخدا اکبریم است اسے دوست و بہدالیدہ را بیان
 میکند کہ اصل لا یرجع عشق کیمیا گر است کہ صورت مس عاشق را برنگ مفرق
 زربا ص کند۔ بدانکہ وصول چہار فروع است۔ وصول شریعت۔ وصول طریقت
 وصول حقیقت۔ وصول معرفت اول آنکہ العلم باللہ وصول الیہ یعنی چون دانستند
 کہ کان اللہ دلہم بکن معہ شئی و هو الان کما کان فلا یکن مع اللہ غیر اللہ
 و گیر آنکہ العالو هو الحق المتجلی و اصل بندہ شدت پرستی از نیایدے نماید زیرا
 کہ انجمن و اصل فی شاید کہ عبادت کند کہ عمل جوارح است برائے بہشت زیرا
 کہ کردار ظاہر جز بہشت را نیست بلکہ نشاید کہ خدا پرست باشد شاید کہ پیر پرست
 باشد تا شاہد پرست شود تا ہرچہ بعلم البقین دانستہ است بمن البقین روزی
 شود کہ بداند کہ پیر و شاہد جزوی نبودند تا پیر پرست نباشی خدا پرست کے شوی نیست
 مگر آن مرید از نیاید کہ بجنگتن نام بازیڈ بر آب دریا میشدے و بجنگتن اند غرق میشد
 ہم از نیجا است کہ من عرف اللہ لا یقول اللہ و من یقول اللہ لا عرف اللہ
 و ہم از نیجا است کہ لا دین لمن مشیخ لہ۔ وصول طریقت آن باشد کہ در ہم
 عالم و در ہمہ دنیا پیر خود را یا مرشد خود را بلکہ در خود ہم پیر خود را یا بد و مد جان پیر خود
 جیند پس عبادت پیر کہ میکردی یعنی تصور پیر را فراموش کند و انچہ در پیر دیدہ بود او را
 تصور کند زیرا کہ برائے ہمیش تصور پیر میکردہ بود چوں بد و شد دلالہ پیر از میان چین
 برخواستہ

چوں درآید وصال را حاصل سر د شد گفت دگوے دلالہ
 وصول حقیقت آن باشد کہ آنچہ مد جان پیر بود با او واصل شود چوں برنگب او

تعالی شد یعنی چون متصف بصفات او شد پس اوصاف او لا تنهایی است پس
 طریق الوصول لا یقطع ابا پس این کس در هر ذره او را بیند موجد ازینجا شود که علی
 الوجود الا الله او را حاصل شود لیکن موجد جز مبدء نوره نیست که هو النور این هم
 کسب است ما و را را او را راست - و حصول معرفت آن باشد برایش که اگر کسی
 بینه صورت ایشان هم بیند و جلوه نازنین هم بیند آن جلوه نازنین در هر ذره از او را
 است ولیکن آن کسی می باید که کل معرفت در چشمش باشد -
 کماست دیده که آن کل معرفت دلا و گریه جلوه آن نازنین کماست که نیست
 مداف در هر ذره خدا را بیند ازینجا است که

مصرع

در هر چه بنگم کنم قوی پسندارم

شریعت طریقت حقیقت این هر کسب است کسب حاصل میشود ولیکن معرفت
 از غنای اوست نه بعبادت چون از عالم معرفت الله تعالی در عالم شریعت محمد
 رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم باز آید نشان آن عالم این باشد که آن حکایت
 اشراکت و انحصار حاصل کفر است و کذلک کافر شدیم و زار بستم الله اکبر حسنت
 الابرار سیئات المقربین هم ازینجا است

اسے کہ در ان عارض زبلی تو دیده است کو راست اگر جانب یوسف بگریه است
 بگردن عبادت از خود بخوار شد بعد بر اسے که کند عبادت کسب که چندین عبارت
 ظاهر و عمل باطن پہلہ و مجاہدات و مسافرات دریں جہاں شغرتا کرد انکوں اں و
 ان در نظرش آید و است بزبان حال مد گوش جان نہا میدہد کہ ایتی آمنا اللہ اللہ
 شتر الی ربک ظاہر جہان چہ دانند کہ ہو تعالی فرمودہ است وَاَعْبُدْ رَبَّکَ حَتّٰی
 یَاْتِیَکَ الْیَقِیْنُ ہو الله و چہ دانند کہ من فطر الی معبودہ سقط عن عبادتہ و دین
 محل چون ساکے در آید اتحاد سے روئے نماید کہ اگر آثار و کند تحقیق کافر گردان

نست مگر ہرگز مشتق باس خود طلبیدن کفر است ہم ہرگز مود کہ من روحا
اتحاد و فقد کفر پس یکہ مدیں اتحاد و آدا و سعید است بسلامت
ازلیہ کہ ہرگز فذل محمد و بعد ازین تا ایکہ اتحاد او ہرگز نشد و بل مراد فیلہ کہ
ہرگز در اینجا خواہ آمد بچو میفرمود۔

۱۹۔ قال یا غوث الاعظم من سعد بسعادت الازلیة
طوبی له لم یکن یخذ لا بعد ذلک قط و من شقی بشقاء
الازلیة فویل له لم یکن مقبولا بعد ذلک قط یعنی جلای جلای است
و جمالی جمالی است و ذاتی ذاتی کہ لا یتبدل یخفی اللہ کا فرمان را ہر زمان فعلی
دیگر است و مومنان را ہر زمان ہواستے دیگر فیض من بشارت و یخفی من
بشارت و لیکن ایں ہر دو صافا و متبیین خوش را بنظر جمل و جلال شکر کردہ و اگر نہ اونا
الاشیاء کما ہی نہ ظنیدے گا ہے آدم و ابلیس ظاہر کنند گا ہے موسی و فرعون
مسکرا کنند گا ہے ابراہیم و فرود و نوداری کنند گا ہے محمد مصطفی صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم و ابو جہل نماید و لیکن مسمی خود یکیت ہواست کہ بدیں صورت و
اشکال ظاہر شدہ است تو نیکو بنگر ہوا معطی ہوا مانع ہوا مضار ہوا الذی
ہوا الہادی ہوا المہدی ہوا المعتر ہوا المذل ہوا القہار ہوا الغفار
از جمال اوست در ہر صورتی کہ است مذقاب منوی آن شاہ دستور من

۲۰۔ قال یا غوث الاعظم جعلت الفقر والفاقة عطیتین
للانسان فمن ركبها بلغ المنزل قبل ان یقطع المنازل والبواکی
فرمود مرا کہ لے غوث بزرگتر گردانیدم فقر و فاقترا من مکرہا برے انسان پس
یکہ سوار شدہ را فقر و فاقترا پس تحقیق رسیدہ بنز لگا ہے پیش از انکہ قطع کند
منزلہا و بواہا یعنی فقر احتیاجی کردن ہوے خدا است و فاقترا خود میرو

آدم - فقر تجرید میطلبید برائے رسیدن منزل گاہ مقصد صدیقی عندک قلید
 مُقْتَدِر ہر فقر و فاقہ این بیت مناسب حال شدہ است ۔
 اماں ندائے غنیمت تسلیم کردہ ایم خواہی بدار خواہ بخش برائے رست
 بڑا سے دوست ازین فقر الفخر فخری مراد است و از فقر فاقہ ما ذراع
 البصر و ما ظنی مراد است یعنی فقیر کے است کہ سبے خدائے عز و جل
 محتاج است و صاحب فاقہ کہ اگر گیند تا مادام کہ مقصود را ندید و تجلی جلالی و
 جمالی شود برو نظر نکند و چشم روح را اگر سبب برائے ذات او دارد ہر چند کہ داریات
 شود منکر از و شود با غیر او سکون نگیرد پس یکہ اختیارئے ہمچنین کرد او را رویت من
 است کہ من نہایم خود را بدو و اگرچہ منازل و بودی قطع نکرده است یعنی
 موت و قبر و سوال و حساب و حشر و صراط و میزان و بہشت و دوزخ ۔
 ۲۱۔ قال یا غوث الاعظم لو علم الانسان ما كان
 له بعد الموت ما تمنى الحيات في الدنيا و يقول بين يدي
 تعالى في كل لحظة و لحظة يا رب اهتمني فرمود مرا کہ اسے غوث اعظم
 اگر بداند انسان آنچه مراد است بعد موت تمنی نکند حیات از ان دنیا را
 ساقہ فسادہ بخوید کہ اسے پروردگار بمیراں مرا بمیراں یعنی موت پس گئے است کہ
 میراں عیب را سوسے عیب بعد فنا بہ بقا چرا فانی شدن نخواہد زیرا
 کہ بعد بیرون آمدن خود بخندار سبب فرد جل چراقتنا بہ قالب کہ زندگان
 در دنیا میدارند کہ کنند آن محمد رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از جہت زندگان
 با قالب دنیا فرمود کہ یا لیت رب محمد لم یخلق محمداً یعنی ایے
 کاشکے کہ پروردگار محمد نیا فریدے محمد را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بصورت مثل
 و شکل محمد از نفس قالب خود خلاص میطلبید زیرا کہ از پروردگار فرستادہ

و از خلوت بہ پاسبانی ایستاده کرده است براسے مقام خود رجوع کردن
نخواہد زیرا کہ میان بندہ و خدا ہمین قالب است کہ زحمت میدہد چون
از نفس قالب نجات یافت بندہ اسیدہ باشد۔ بیت۔

بینی و بینک انی یزاحمنی ارفع بلطفک انی من البین
کے تمنا زندگانی خود کنند ہرگز بخندے فروعل زسد زیرا کہ من کان حیثاً
یعنی کسیکہ شود فانی بموت معنوی فَاَحْيَيْتَاہِ پس نہ کم من اور این
برویت من چون مرا بند زندہ شود کہ ہرگز نہیر و گران خواہد خضر ہمین آب
چشیدہ ۵

مردیم ہرہ تشنہ و مہیات ما خشک لب و تودہ آب میا
جان زخم تو میری مرگ بہانہ در میان رہے نہا و جان بہر دور کن بہانہ را
تَحْنُ أَفْشَرُ بَفَنَكُمُ وَلَكِنْ لَا تَبْصُرُونَ ۵
وقت مردن اگر تم شربت ید ازلہ وہ شیرین شود آن تمنی جان کند
در شوق تو ماشتاق چنان جان بدہند کائنات لک الموت عجبت ہرگز
کیکہ محالہ کہ بعد از موت است اگر بداند چرا تمنا زندگانی کنند۔

۲۲۔ قال یا غوث الاعظم حجة الخلاق عندی يوم
القيمة الصم والبكم والعی وفي نسخة الاعظم الابكم
والاعمی و لتحسروا والبكاء وفي القبر كذلك ومعناه ظاہر
۲۳۔ قال یا غوث الاعظم المحبة حجاب بین المحب
والمحوب فاذا فنی المحب عن المحبة فقد وصل بالمحوب
معناه ظاہر یعنی مہم محبت پر وہ است میان احمد و احد پس خلاص یا بیان
احمد را مہم محبت و وصل شود با خدا یعنی صورت قالب محمد صلی اللہ علیہ وسلم۔

آن حضرت حجاب است میان صورت احمد و احد چو از قاسب محمد
 غلام یافت احمد با احد و اصل شد پس اے دوست محبت قاسب انسان است
 یعنی روح نور دوست و نور او قدیم است از محبت خویش قاسب آدم و ادیان
 پیدا کرده است و محبت روح انسان است و محبوب خدا است پس چون
 روح از قاسب فانی شد و یعنی نقل کرده ازین دار فانی قاسب بخدا رسید
 رشت یعنی بدلتجاری سید قطره در دریا رسید و پره میان خدا و روح همین قاسب بود و چو حکایت
 عن الله تعالى و وجودك حجاب بینی و بینك معلوم خواهد شد۔

۲۳۔ قال یا غوث الاعظم رایت الارواح كلها یترقصون
 فی قوالهم بعد قولی اَلشَّیْءُ بِرَبِّکُمْ اِلٰی یَوْمِ الرِّقَابِ مَنْ قَالَ اَلربُّ تَعَالٰی یُکَوِّدُ
 ویدم من هر ارواح را یعنی ویدم من خدا اے راقص میکند و قاسب اے انسان
 بعد از گفتن اَلشَّیْءُ بِرَبِّکُمْ تا روز قیامت زیرا که غوث الاعظم در آینه روحها را
 ندید چو آن رُئس الطائفة سید القوم فرمود کسی سال است که با حق تعالی سخن میگویی و
 خلق چندانکه که جنید با سخن میگویی اے دوست صاحب شریعت نظر بر انسان
 کند جز دوست و پاس و قالی هیچ در نظرش نیاید چون صاحب طریقت نظر کند
 صورت ظاهر هم بیند و صورت سیرت باطن هم بیند چون محقق نظر کند جز نور که تو او را
 روح گویی نه بیند چون عارف نظر کند جز خداوند راز نه بیند و کلام با او کند نه با قاسب
 همچو عالم بر گور میت ایستد جز خشت و گل راز نه بیند و صاحب طریقت اگر ایستد گور هم
 بیند و استخوان و صورت و سیرت او هم بیند و چون محقق بیند اگر آن میت جلای است
 تجلی جلای و اگر جمالی است جمالی بیند چون عارف بیند محال صورت روح بیند بلکه
 در آینه روح خدا را بیند نه خود مقام عاشق بگفته ام که عاشق زیر خشت و گل و زیر هر
 ذره استخوان و در روح جز مشوق راز نه بیند اینجا سر است که دیدن تو دیگر است

و دیدن مآشوق دیگر۔

۲۵۔ قال الغوث رایت اللہ تعالیٰ وقال لی یا غوث الاعظم

من سألنی عن الرویت بعد العلم فهو محجوب بعلمه الرویت
ومن ظن الرویت غیر العلم فهو مغرور برویه الحق سبحانه
وتعالیٰ فرمود کہ اے غوث گجوش جان بشنو کہ دیدن خدا را مآشوق است یعنی بعضی

در بہشت خواهند دید بعضی در خواب درین جهان بینند کہ رویت اللہ فی المنام

سجائست یعنی مریدان در جان پیران خدا را بینند این ہم جائز است اما اگر در بہشت
خواہند دید اللہ اعلم بالصواب قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم انکم سترون

وبکم کماترون القسم لیلقا البدر مثال آنجهان است و اگر در خواب بینند

بینند و اندر گرسندان و اگر در دل خود بینند ویرنجہ ازل کشادہ شود و بفرمان الغوث

او تعالیٰ و تقدس و ساینہ دل بندہ می تابد و من چون نظر بہ دل میکند پردہ و کار خود

را می بیند و چون متقی و صلیح بیند بدان ماند کہ صورت صلیح شاید شود سجادہ

بر دوش تسبیح پر دست و طاہیہ چہار ترک بر سر بانہ صفائی کہ در مجاہوری او را فراید و نور

ہو پار سا محذره مستعدہ بر تن عزت محجب و بحجب استوار صلیح مستقر کارش نیست

جز بحدود و تسبیح یاد کردن و پروردے بر مصلحت نیستی نقابہ حجاب از رویہ بردارد

متجلی را در نظارہ اش جز آو آو نباشد در اینچنین محل شاید کہ محمد صلی علیہ السلام برین گفتار آید

اکنون گجوش جان بشنو کہ مقصود من در من است

در یکدہ ساتی شومے در کشم باقی شو

چو یک عراقی شو کہ ما مہر او دیدم

یک خط صفائی سے بگو کن

بین عکس جمال رو سے یلھے

بر لوح وجودیت نقشے

جز نسخہ صورت نگار سے

مگر در شب معراج رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہمین معالشد نشان و اگر
نہ میان افلاک نشستی و نقابہ یک نقہ در رخسارے نقول علیہا تشکوک است

رایت ربی لیلۃ المعراج فی احسن صورت وضع ید ید علی کفنی فوجدت
 برد آتی قلبی انا صلیہ ویکرہ رایت ربی لیلۃ المعراج فی صورت امر شباب
 قطط اعلی مراتب دیدن ہمیں دو اند باقی ظیل این سوال لا یر اللہ غیر اللہ غوث
 چرا گفت کہ دیدم من پروردگار مرا چگونہ باشد جواب سلطان سید - منہ و تم - پادشاہ
 فقیر - درویش - دینی - غریب - مولانا - شیخ - خواجہ - این یازده خطاب خاصہ
 محی الدین اندان سلطان از محمد پروردہ اسے خود اس محاب ماسوی اللہ برگزیدہ
 است غوث را با خدا ہمچنین دان وهو الان مع اللہ کہ معنی الازل اسے
 فی الکون الخفی غوث سید الزمان است غوث بادشاہ عالم است آن درویش
 کامل شیخ بھی ویت است خواجہ کوثرین است سلطان جہان است پادشاہ
 ولایت است و از الفقیر فقیر غریب است محی الدین ولی اللہ است
 ولی کہ الولی هو الفلی فالفلی والہا فی اللہ والظاہر بامضاء اللہ وبعفانہ
 غوث در تخفوا یا خلاق اللہ متصف است و لیکن برائے شرع اختفا و
 استائے میگوید دیدم من پروردگار را - اسے دوست مافان خدا سے عزوجل را بھی
 و خبر آن مریدان و اخوان را میرسانند بعضی در صورت امر دان کہ صفت ماہر و یا
 و از زیر کہ ایا کہ و النظر علی الامارہ فان لہم لوفا کلون اللہ این تربیت
 پیران است با مریدان - ماف کے است کہ در ہر ذرہ خدا را بیند یعنی
 محیط بیند و شناسد و کسی کہ در این جہان ندید و راں جہاں چگونہ بیند و شناسد
 مَنْ كَانَ فِي هَذِهِ اَعْمٰی فَمَعْنٰی الْآخِرَةِ اَعْمٰی مین است - بعضی مافان
 سہوہ کہ گویند کہ خدا را بالاسے ہم کہہ یاد را جز اسے آن حق تعالی را زیارت کر دم
 مراجعہ و دستار پوشانید ہم مہمان با نرید نشانے خوب داد آں کہ گفت دیدم
 کہ ہمہ حق حقیقت بود و ہم در دیوار کہہ جزا و را ندیدم اسے فلا یمکون اللہ

غیر اللہ ایزن ہم باگویم کہ بخش جان بنو عاشق آئینہ شاد خوبصورت جمال اللہ شایستہ
 بیند ہم محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در دین زینب زن دید فرمود کہ اللہم
 ثبت قلبی اللہم ثبت قلبی اللہم ثبت قلبی رہا گرفت آن سرور
 عاشقان فرمود کہ آنچه در تب معراج فی احسن صورۃ بیدہ دیدم در آئینہ زینب
 ہم غمزہ زد ازان نشان را کہ اللہم ثبت قلبی یعنی ثابت وار دل مرا پرورد
 زینب یعنی این جمال و کمال کہ درین خط بنمودن عاشق و شیدا شد مہرین را از دل
 مادر کن و لیکن لا یتحیی اللہ فی صورۃ مرتین بالاذن الی الابد و ایم اللہ عزوجل
 و البکا ازینجا اورا در کج آو رند اللہ تجمیع بیتا و بینکرم فتح اباب اکنون بنظر
 چون رئیس الطائفہ و بید القوم در خواور او را دید فرمود کہ لیس فی جبتی سوی اللہ
 زیرا کہ ہر رنگ او شد رنگ خود را در جیب خویش نیانت و دیدن غوث الاعظم
 بالاتر است دیر کہ دید زبان داشت و سر انجام رسانید در شرع مستقر ماند لیکن اینجا
 ہم قابل ہواست یحیی من الشجرۃ اینجا من الغوث اشد زیرا کہ بی منطوق حق ایشان
 است یحیی الحق منطوق علی لسان عمہ ہم فرمود کہ اس غوث کیسکہ سوال کنند
 مرا از رویت من بعد علم کہ العالم هو الحق المتحیی فلا یكون مع اللہ غیر اللہ
 یعنی در علم الیقین آنچه دانست نمیدانکہ یحیی ہو خواہد شد بعد موت صوری یا معنوی چون ہر
 نشیندہ کہ از فی غیرت داشت من ترانی شنید و کیسکہ گمان بدو رویت مرا انجمن علم
 او و معرفت برویت رب العالمین معلوم خواہد شد۔

معروفہ

شب با تو فرودم و نہ استم کہ توئی روزم بخند تو بودم و نہ استم کہ توئی

۲۶۔ قال یا غوث الاعظم من رانی استغنی عن السؤال

ومن لم یرنی فلا یفعلہ السؤال هو محجوب بالمقابل معناه ظلم

یعنی در دل آئینہ روح کے عکس پر تو ما پیدا شو یا او دید در ہر حال بے نیاز باشد

از سوال رَبِّ اَنْبِیَّ وِکَیْکُمْ مَرَانِدِیْ دَر آئِنْدِیْ رُوحِ غُوشِ اِگر چه اَرَنِیْ اَرَنِیْ گوید سوز نکند او
وایم محبوب است بگفتار اَرَنِیْ .

۲۴- قال لی یا غوث الاعظم لا الفنة ولا نعمة فی الجنان بعد
ظهوری فیها ولا وحشة ولا حرقة فی النیران بعد خطابی ^{علیها} لا
معناه ظاهر یعنی رویت الله تعالی جنت عاشقان است و قتی که در خود خدای را
بینند جنت و الفت است چون فران شود که الله تعالی رَبِّکَ یعنی نبی سوس
کیکه این عکس بر تو در تو از و پیدا شده است لاجرم بچون نبی صلی الله علیه و آله و سلم
در شهاز و زبده نهاد بار رجوع گرفت بسوس او می باید کرد و الفت و نعمت خود
که در گرفتن انا الحق و سبحانی بود رفت و در انوقت از سر نو مسلمان باید شد مگر این وقت
مردن خدای را بین و عیان بلا مثل سبب بیان دید اندر اُسے پرده خود ا نشان
چنین داد که فانا الیوم کافیر بحوسی اقطع زنادی و اقول اشهد ان لا اله
الا الله محمد رسول الله اے دوست رویت المعشوق هو الجنان
یعنی تا ادا م که عاشق در خود معشوق را بیند بکوت معشوق خود هم شو جنت است
چون در ذات عاشق بعد عشق پیدا شو و اینچنین عشق کز صورت دارد و
معنی زیرا که او تعالی در صورت و معنی بگنجد و در ذات عاشق پنهانی هم نمایان رویت
معشوق تخم بود در زمین ذات عاشق اکنون بجمال گرفت شجره صمدیت پیدا شد
در تنگنا صورت معنی بگوید گنجبد در تنگنا گدایان سلطان چه کار دارد
صورت پرست غافل معنی چه دانما خد کو اجمال همان پنهان چه کار دارد
اینجا عاشق تائب نماند بگنجد معشوق شود اینجا روح عاشق مغلوب باشد و خدا غائب
الفت کجا ماند کقولہ تعالی و الله غایب علی: آمیزه امر او روح است کقولہ
تعالی قُلِ الشُّرُوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّیْ فَمِیْتٌ وَ حَرَقَتْ دُرّاً جِہِمُ بَعْدَ خُطَابِ اَوْ تَعَالَى

خواہ شد براسے اہل آن و فزع را یعنی دوزخیاں را و دوزخ اندازند بعد ایشا
خطاب شود کہ ہرچہ کردم من کردم و ہرچہ کنم من کنم ایک من در کشف و ظہور تجلی ام
چنانچہ در دنیا بودم آنرا بدانید چنانچہ و بشناسید و بعضی را قال اخذتوا فیہا ولا
تظنون حرقت و وحشت ہم بجا رگی رود

زہن لایب کلام جہنم شود جسم کفار را خبر نمود ز اشن جسم
لیکن ز سوز رفت و شوق و فراق حق باشند در عذاب شاید دایم انیم
ہر آن کشتی گل گل گردد ہر یکے رنگ آمیزی کند لیکن از خاصہاے است کمرات
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم لما قال النبی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نصیب
نار امتی کنصیب ۱۷ اھیر من نار نمود این بر حکمت صحراست صلی اللہ
علیہ و آلہ وسلم۔

۲۸۔ قال یا غوث الاعظم فقلت لبیت یا رب العرش
الغظیم فقال بی قل لبیت یا رب الغوث انا اکرم من کل کثریم
وانا ارحم من کل رحیم الکویم و الرحیم معناه ظہر یعنی گرفتار
خلعت از صفت کریم و رحیم می پوشانند یعنی می نمایند غوث را کہ کریم و رحیم صفت است
کہ از ادویم و قال انا اکرم و انا ارحم من کل رحیم یعنی ادو یا را اگرچہ خلعت
کریم و رحیم میدہیم لیکن من از ایشان اکرم و ارحم ہستم آئے او کجا و ایشان کجا ایشان
را بطاعت اوست او قدیم بذات خود است و هو قایم بذاتہ و ایشان
قائم بدو۔

۲۹۔ فقال یا غوث الاعظم نعم عندی لا کونم العوام
تترانی فرمود اے غوث نجیب نزدیک من و نجیب همچون کہ خپیدن عوام است
یعنی مرا۔ فقلت یا رب کیف انا عندک پس گفت من کہ شے پروردگار

چکو چیم من نزدیک تو یعنی چکنم و چکوند چکنم و چون باشم اسے پرورش کنند و روح من بصورت خویش کہ اس من در سر بر سر فی مقعد صدق عند قلب مقعد پر
 باتو یکجا شدہ چیم کہ النوم مع الله این باشد

من مست یعنی شتم گشت مار خواہم شد من ختم بمعشوقم بیدار خواہم شد
 این مراقبہ تصور را ملاحظہ فرمادست کمالی بچو فرمود قال فی نحوود الجسیم عن
 اللذات و نحوود النفس عن الشهوات و نحوود القلب عن الخصال
 و نحوود الروح عن اللحظات و فناء ذائقات فی الذات معناه
 ظاہر و اشارت میکند غوث را کہ چنین غیب نزدیک من تا مرا جانی این غیب
 را فقیر اختیار میکند بغیر فقیر اینا ز سہو میفراید۔

۳۔ قال لی یا غوث الاعظم قل لاصحابک من اراد عنکم

صحبتی فعلیہ باختیار الفقراء فاذا استمر فقرهم فلا هم الا انا
 معناه ظاہر۔ یعنی اسے غوث قبول اسرار و تراکمی خواہید شنید با من در سر بر سر
 فی مقعد صدق عند قلب مقعد پر شاید شما را اختیار کنید فقر را یعنی
 احتراز کنید از عکس پر تو ما کہ مذات تست و ذات خود را فدائید یعنی محتاج
 شوید بسوے من یعنی اگر چه ہمزگ باشد اید اتکا در اینی بختاشدن بر اسے من
 بجویم با من محتاج شوید تا تو من توی ہم مشوق باشی ثم الفقر عن الفقر ازین ظاہر تر میگیم
 پس ہر چه مقصود من است بجویم منی چون کامل تمام شود فقیر از فقر آید فقیر ازین صاف
 شود کہ نمایندہ آن فقیر گر منم یعنی کل شئی ہالکت الا وجهہ یعنی صورت من
 ہلاک شود منی مضمحل گردد و آنجا جوہر در یعنی حقیقت عاشق از دور بر کشد تجلی عشق
 نہ عاشق ماندہ مشوق بر عشق ماندہ صمد ماندہ معنی مولا الظاہر ہوا الباطن
 روے نماید یکے در یکے شود یکون عیشہ کعیش الله اسے میشود۔

۳۱ قال لی یا غوث الاعظم طوبی لک ان کنت رؤفا علی بریتی شد طوبی لک ان کنت غفور البریتی معناه ظاهر

۳۲ قال یا غوث الاعظم جعلت فی النفس طریق

الزاهدین یعنی زاهدان با اشاره میکند که گردانیدم من در نفس راه از این راه ان
یعنی دینی آنفیکم آ فلا یبصر دون راهی که بدان بخندارند و ذات خویش مینما
باید رفت زاهد را ازین نفس تن مراد است و ازین تن تن اندرون مراد است که
آن هم صورت تست ان خلقت است بچو انسان لیکن انسان آن حقیقت نفس
تست بشغوات فی جسد ابن ادم خلقاً من خلق الله تعالی که هیئت الناس
ولیس بالناس نفس او است نه تن ظاهر تو که از اجسم گویند بخانچه بالا رفت که
جسم الانسان فیه محو علیهم بیان کرده است من چه کنم و گردن من فرست نمی یام
میان بهم و نفس - و جعلت فی القلب طریق العارفين و گردانیدم در
دل راه عارفان یعنی دل عارف آینه است میان دو آفتابان اما عارفان را در دل
گردانیدم یعنی عارف را در دل او خود خود را نموده ام اذ انظر فیها تجلی وجه این
دل شاهد عاشق مراد است زیرا که در میان کسوت جلال و جمال اوست گاه سه
جلالیت خود را در آینه ذات شاهد بنماید گاه سه تجلی جمال - ازین دل روح
مراد داریم که در جلال و جمال اوست هم ازین جا است که قلب المومن عرش
الله تعالی و کند لک بیت الله و مرات الله و حرم الله - ازینجا آن محمد رسول الله
در جواب سئوالی که پرسیده بود یا رسول الله این الله فرمود که فی قلوب المومنین
تو نفس خود را ندانسته دل او چه دانی -

خبر از کاف کفر خود نداری حقاً قیاس ایمان را چه دانی

و جعلت فی الروح طریق الواقفين یعنی گردانیدم در روح راه واقفان

اسرار الہی یعنی روح واقفان محمداست صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پس انتہائے ہر واقعہ
 بمحمداست صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تا خلعت صورت محمد پویشی و حضرت صمد تراجا
 نہ ہند معنی نظر و آئینہ روح محمد بکن تا مرایی کہ احمد صورت احد است و معنی احمد احد است
 مَنْ يَطِيعِ التَّائِبِينَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ رَانِي فَقَدْ رَانَ لِلَّهِ - ایں واقفان
 دانند مارقان شناسد گشتگان دریا بند نقش قلاب میوہ صورت روح را چہ دان
 و او را چہ شناسد -

تو نقشی نقشبندان را چہ دانی تو شکلی پیکر جانرا چہ دانی
 احد احد نہ تن تن را داند نہ جان جان را داند کہ حیثیت و کیت
 نہ جانرا خود خبر از جان کہ جان حیثیت نہ تن را از تن آگاہی کہ کیت
 تراہ فلکوتی را گویند عارف جہوتی را گویند واقف لاہوتی را گویند اما مقصود من این
 است بشنو و جعلت نفسی محل الاسرار معنی گردانیدم من محل فوات
 من یا تحت برائے ذات من محل ادن اسرار محل اسرار معنی محل اسرار من روح
 تست معنی روح تو صورت من است و معنی روح تو نعم در کسوت روح تو جو ظاہر
 شدہ ام الاضغان سری و اخامہ -

متریت مدین صورت زیبایش نہانی گر روئے نماید بخدائی کسند اقرار
 سرہین است کہ او جو ظاہر است و تو با و قائم -

۳۳ - قال یا غوث الاعظم قل لا حظا بک اغتنموا بدعو
 الفقراء فانہم عندی و انا عندہم معناه ظاہر فاما اذین
 فقراے امت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مراد است کہ تو او را وسیع خوانی
 کہ مستجاب الدعوات ہم ایشانند کہ محبوب رب العالمین اند -

۳۴ - یا غوث الاعظم انا ماوی کل شیء و مسکنہ و منظرہ

والی المصیر معناه ظاہر۔

۲۵۔ قال یا غوث الاعظم لا تنظر الی الجنة وما فیہا
تسرفی بلا واسطۃ پندے میدید غوث را کہ تو ہم پر مذہب مازا غائب
وما ظنی آسے تا مرا بینی و در مقام وقتا فتدلی تمکان قاتب قوتین اذ اذنی
اے بظیف محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ تو ہم ازان محمد ہستی مینی در جلال و جمال نظر
خود را نگاہ برابر اے ذات من منظر باش تا مرا بینی بے حجاب جلال و جمال
هذا ظاہر۔

۲۶۔ یا غوث الاعظم اهل الجنة مشغولون بالجنة
واهل النار مشغولون فی اے غوث بہشتیان مشغول بہشت اند و باشند مینی
باہر و قصور و صل و لبن و خزان مشغول شوند و اہل نار مرایا دکنند بنایت شواہد
و فراق بہشت اذین مشغول یاد کردن است آئینہ خواہ شد لیکن درینجا بہشتی کے
است کہ در خود عکس بر توفہ اند و غرض جل می بیند و با او مشغول باشد و ہرگز با او
باشد پندار کہ س ہمہ مشوق شدم لیکن کے مشغول بصورت مشوق خود است
لیکن از مشوق دور تر است مجنون ہم گریہ میگید انا یلی لیکن آن یلی دور است
و دوزخی و زندانی کے است کہ او را می بیند بلا حجاب خود ہوا و داخل شدن
محتاج است برائے اتحاد او در روز و نیاز غمزدانکسار و نیاز مندی است
ان فقر ظہری را امام خود ساخته است و مشغول با دوست تعالی این در نیاز
او در ناز این در افتخار او در استغناء این در زمین مذلت او در آسمان تعز و شہرت
نہقاد بار جان خود را بر اے او در می باز دہکہ در ہر زمان جاگد از میشود آن نازین
در ناز میشود

مراد ہر زمانے جاگد از ی نہوژان نازین در ناز و بار ی

این با خدا مشغول است اگرچہ در زندان فراق و دوری را اشتیاق است۔
 ۳۷۔ یا غوث الاعظم اهل الجنة يتعوذون عن النعيم
 من كاهل النار يتعوذون عن النعيم۔ یا غوث الاعظم من
 شغل بسواي كان صاحبه في النار يوم القيمة معناه ظاهر
 ازین سوائے روح تست یا عکس پر تو دوست پس در قیامت ہم خداوند را
 تمام فراق از اتحاد باشد و ازین قیامت موت مراد است من عات فقد قام
 قیامتہ۔

۳۸۔ یا غوث الاعظم اهل القرب يستغيثون عن القرب
 من كاهل البعد يستغيثون عن البعد۔ یا غوث الاعظم اهل القرب کے است
 کہ ہرگز پر تو من شدہ است آن کس از ان عکس پر تو کہ میدارد از ان استغاثہ
 میجوید برائے وصال! من بلا حجاب خود بچوں اہل بُعد آنکہ می بیند با من وصل
 شدن نمیتواند و استغاثہ از قالب و زندان دنیا میجوید برائے من تاکہ در جنت
 اتحاد رساید کہ مافی الجنة محل الا لله این جنت خاص باشد کہ تو او را عشاق گوئی۔
 ۳۹۔ یا غوث الاعظم ما بعد عنی احد عن المعاصی
 وما قرب منی احد من الطاعات معناه ظاهر زیرا کہ ہرچہ بہت
 از عنایت من است نہ از کردن عمل صالح نزدیک من شود و نہ از کردن گناہ
 از من دور افتد یعنی بکردن طاعت در جنت و عدم نعيم یا بدیکر منعم کجا و بکردن
 گناہ در دوزخ اندزم بیکر از من دور نیست جزاے کردار او مرا و از اہم بسوزم
 مبازم لا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم نزدیک کہ شود و از چہ شود و دور از گناہ
 و از پست شد کہ افتد یکے در یکے جہاں در یکے است خواہی دانست۔
 ۴۰۔ قال یا غوث الاعظم لو قرب منی احد کان

اهل المعاصی لانهم اصحاب العجز والندم قال يا غوث الاعظم
العجز منبع الانوار والعجب منبع الظلمة معناه ظاهر وازین گناه
گناه سه مراد است که خواهم گفت.

۴۱- يا غوث الاعظم بشر المذنبين بالفضل والكرم
وبشر المجيبين بالعدل والمقصد يعني بشارت ده گناه گاران امت محمد را
که مومنان گناه گارانند بفضل من زیرا که هي امة مذبذبة وانا رب غفور
وبشارت ده محب را يعني کافر را بعدل من و به نعم من زیرا که و قيل ^{بالعجب} يَوْمَئِذٍ
وَكَذَلِكَ هَذِهِ حَقَّتْ لِي كُنْتُمْ تُوَعَّدُونَ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا
كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ اما مقصود اینجا است بگویم بشنو.

۴۲- يا غوث الاعظم اهل الطاعات يذكرون
النعيم واهل العصيان يذكرون الرحيم قال يا غوث الاعظم
اذا قربت الى المعاصي بعد ما فرغ عن الطاعات هذا ظاهر يعني به
غوث من نزدیک ام سوے گناه گاران یعنی سوے ماستفان من - از عشق خدا
پس گناه سه اکبر نیست که بنده بر خدا عاشق شود زیرا که این عشق صغیر است لیکن
بر سه اینچنین گناه گاران خداے تسالی قریب است آنحضرت بعد فراغ ^{المعاصی} عن
یعنی بعد اتمام عشق یعنی چون از خود بکام آید یا حکم نرنگی دیدند از دیدن من فارغ شدند گویند
چون بمرغ متوق شدیم عاشق کیست

آن شد که بدیدار تومی بودم شاد از عشق تو پر طبع خودم نیست کن
درین حال من نزدیک ترم سوے اینچنین گناه گاران و ظاهر آن باشد آنچه ابرار میکنند
اگر این مقرب کند گناه شود و حسنات الا برار و سیئات المقربین - از

مقرب جن عاشق مراد نیست زیرا که وایم او را میبایست بلکه قریب همزگ می باشد - آه
 غوث من دورم از مسلمان بعد از فلغ شدن از طاعت یعنی چون فراموشی می کرد
 بعد از فلغ شدن از روت و تقابلهاست قیمت ایشان را در جنت الماعاے فردوس و تقسیم
 و تمام ایشان بدان نعمت آه عورت و قصور مشغول شوند من کجا ایشان کجا الجنة بمن
 العاذین هم از اینجا است گرچه بنمایم من در لامکان و در پرده آه نورانی و جمالیات
 و بصفت عظمت و کبرائی بنمایم - المعناه الثانی - من نزدیک ام سوئے گناه کاران یعنی
 بعد و وصل و همزگ شدن اگر عبودیت را پیشتر دهد گناه عظیم است بچوبیس یعنی
 و بعینه حجاب الانی تقدست بالعبودية و لیکن چنان است که بدین گناه دیگر
 است او تعالی باین گناه کاران زیرا که گناه این منقطع خود است - المعناه ثالث -
 چون فراموشی عاشق عاشق نخند گناه است یعنی خدا عاشق است و او با گناه کاران
 است محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم عاشق این گناه بمنزله کرشمه و آزار است که
 عاشقان راند این او یاک در مقام معشوقیت آند و بودند بحکم صفت و هم کینات
 بعین اویند از اینجا ایشان را عاشقان نامند نشنیده که آن عاشق سرفراز از هر از
 گیسو و راز جعفر ثانی محمد حسین ازین عالم چه نشان آورد که میان عاشق و معشوق و محبوب
 و محبوب مالتی باشد که معشوق و محبوب جریان وصال بود عاشق اند که شکر کند و غنچه و
 دول نماید و اعراض و انحراف نماید ع

بحرین خواهم صنایع وصال نخواهم

المعناه رابع - اخلاص و حب العاصی یعنی بچیز دنیا میگوید که هر چند یوسف نرنگ میکند
 لیکن من نزدیک ترم یوسف را زیرا که من عاشقم او معشوق و معشوق و رقید عاشق نیاید
 و نیزه را چندین کنیز من بود خدمت یوسف خود میکرد از بسبب عشق او که ملک محمود
 فرزندی چندین غلام و ملک داشت چهل براب از عاشق شد غلام از گشت اید و

عشق اور بیعت غلام کردہ محمود میں غلام بود این سر عشق است ایاز گفت سبح
 ذبے در خدمت سلطان نید انم که مرا بر تختین نشاند نگاه خود زیر تخت می نشیند و گوی
 اے آنکس که عشق ذات از تو ملوایقت است و اے آنکه وجود ما از وجود تو زیائی یافت
 اے ما از تو و اے تو از ما اے دوست بچو ایاز محمود را یوسف زینهار بچو الف
 الف رادان بچو فرمود لولاک لما خلقت الافلاک لولاک لما خلقت الکواکب
 لولاک لما اظهرت الربوبیة و کذلت انا انت و انت انا و کذلت کلهم
 یطلبون رضائی و انا اطلب رضاک یا نعمد و کذلت اذ میت علی علیک
 یا نعمد - المعناه الخاص ان الله قوب الی العهد گناه احمد عشق احمد مراد
 آدم معنی دوم آنکه انا عبید عن المطیع اذا فرغ من الطاعات از ان گنا بکار احمد
 مرسل مراد بود ازین مطیع امیس را مراد داریم زیرا که جو افراد ان میں دو اند باقی در شمار
 فی آرند بچو شعور مغفور فرمود یا صحت الفتوت الالحمد رسول الله صلی الله
 علیه و آله و سلم و الا ابلیس لعنة الله علیه معنی ابلیس را ظاهر بچو من و جو کس
 که فرمود امجد لادم لیکن در باطن بچو معالی یوسف کرد که ابا کرد فرمود لا تصعد
 لمن خلقت طینا و لا تصعد نعیمی بچاره بر آن امر گردن نهاد در قهر و لامست فلان
 آن بچاره را پس محب آدم که هر چه فرمود کرد و مرا بر اند چو این جو نگر که بر من مسکین کرد
 خود خواند و خودم بر اند بچاره باشد طفل علمای روزگار بداند

عشق را بوحیفه درس نگخت شافی را در روایت نیست

بوالمحب سوره ایت سور عشق چار مصحف نوکب آیت نیست

۴۳. یا غوث الاعظم خلقت العوام فلم یطیعوا نور ربها فجعلت

بنی و بینهم حجاب ظلمة و خلقت الخواص فلم یطیعوا حجابی و فی
 فجعلت الانوار بنی و بینهم حجابا معناه ظاهر بنی پیدا کردم من جوامع

قفس قلاب خود بیرون آید تا بمن رسی مگر غوث را از دلقا بد بر قفای منور آمد آردن
برای این پند می دهد غوث را -

۲۵- یا غوث اعظم اخرج عن عقبة الدنيا تصل بالآخرة
واخرج عن عقبة الآخرة تصل إلى - یا غوث الاعظم اخرج
عن القلوب والادواح ثم اخرج عن الامر والحکم تصل إلى معناه
ظلمها منی اذا سوت وکوت وجبروت وادبیرت وازدوخ واذ کفر وازا سلام
بیرون شو منی بر کلام مجزاشد است خروج کن منی چشم از همه بد و زو بر مذنب مآذراع
البصر و ما طعی باش پیرت سو من منی هم رنگ من شو منی تخلقوا با اخلاقی است بر
اتصفوا باوصافی میدانی که بعد ازین چه معارف خواهد شد بزرگے را پریدند ما ضل الله
بل قال ادخلونی فی جنة القدر من یحاطبونی بذاته ویکاشفنی بصفاته -

۲۶- یا غوث الاعظم ان لی عبادا صوی الانبیاء والمرسلین
لا یطلع علی احوالهم احد من اهل الدنيا ولا احد من اهل
الآخرة ولا احد من اهل الجنة ولا احد من اهل النار کلامک
مقرب ولا نبی مرسل ولا رضوان و ما خلقت للجنة ولا للنار عظم
واللثواب ولا للعقاب لا للهور ولا للقصور فطوبی لمن آمن
بهم وان لم یعرفهم - یا غوث الاعظم انت منهم وهم
اصحاب البقاء المحترقون بنور اللعاب ومن علاماتهم فی الدنيا
اجسامهم محترقة من قلة الطعام والشراب والفسهم محترقة نورهم
من الشهوات وقلوبهم محترقة عن الخطات وارواحهم محترقة
عن الخطات وهم اصحاب البقاء المحترقون بنور اللعاب
وصف ایشان خود بیان میکند و غیر او ایشان را هیچ کس نمی شناسد و از وصف کردن

ایشان و از شناخت ایشان قاصد مستقیم و عاجزیم و برائے رویت قعائے ایشان نشانی
 ہر تسم ایشان را با خدا بچکان و دن ۔
 اودست کے اندھوں جان ورتن مردم مگر نیک بہی تحقیقت تو بہانند
 ایشان ظاہر اسماء رائدہ و صفات اند و نشان ایشان خود ہم فرودہ من انہیں بالا تر چلے
 کہ عالم زیر و زبر شود ۔

۴۔ قال یا غوث الاعظم اذا جاءك العطشان في يوم
 شديد الحر وانت صاحب الماء البارد وليس لك حاجة للماء
 فلو كنت تمنعه فانت البخل الابخلين فكيف امنعهم رحمتي وانا
 مشهود على نفسي بهانی ارحم الراحمین اللہ بخیر مقصود من اذین استعجم
 گوش بن شہنازین میدہ حوث را کہ چہ آئند بر تو تشنگان رویت من انا نیک برائے
 رویت من تشنہ فاشہ اند سوج را یعنی از دیدن افوار جلال و جمال و از کشف غیبیہ
 روع را بر بستہ مراقبہ برائے من می کردہ اند و منظر قعائے من اند و در من فرقا
 اند متصل شدن با من نمیتواند اگر انفایت تشنگی بر تو آئند برائے شراب وصل ازیرا کہ
 انت صاحب الماء البارد و ازین ما را بہار و آب حیات شراب کلام اللہ است و رویت
 جمال لغار اللہ مراد است استغث ترا این چنین گردانیدہ ام در طرقت العین طاب
 طاب من مانی و تو واصل حق گردان طابان اما یعنی تو ہم بچہ داؤد علی الصلوۃ باشی یا خاؤد
 اذا را بیت فی طالباً فکن لہ خادم و ترا اگر چہ حاجت وصال نیست زیرا کہ از فراق
 و وصال تو بلا شدہ و محالہ ترا آبخار سائیدہ ام کہ جز من بچکس نہ اند پس اگر من کنی طاب بدم
 از طلب من یعنی اگر شراب نرسانی اما پس باشی غیل از غیلان انچہ دست طابان
 را بنمایینی بچو آن عاشق سر فرزند با از بے انبارے نیاز عمر از گیسو و از فرمودع
 دچشم منے و آئید و در و در نگرید

تو ہم توجہ ارشاد کن تا ایشان ہر گنگ کو شوند بدراختہ دستہ ادر حق عاشقان فرمود
 کہ کیف اصنع رحمتی معنی چگونہ باز دارم من جمال خود را ان عاشقان من زیرا کہ انا ہشتم
 مشہدت علی نفسی بانی ارحمہم الرحمن و بدستیکہ گوای می دہم من بذات
 من اینکہ من ارحمہم اندر احسان ازان را امان اولیاً اشد مراد اند معنی ادبیات من
 بصفت رحم من متصف اند نعمت خود را عظمت خود را معنی خود را تا بجان خود می بخشند
 تا از ایشان در ہم ہتیم معنی انچہ ایشان کنند بغیل من کنند و انچہ من کنم من کنم معنی مریدان
 از روح پیر نصیبہ و دیانند و عاشقان اذ ذات انصہا در یا بند ایشان کجا و اکما انشد
 بخود براے خود ہم ایشان بن فائز براے من از من فی ارحم الراحمین معنی عزیز ہشتم
 ایتنا فی الافاق و فی انفسہم حتی یتبین لعم آتہ الحق۔ الا انکم فی مرتبہ
 من الاعلیٰ ربہم ۛ

یک نہ حمایت تو اے بندہ نواز بہتر نہ ہر رسالہ تسبیح و نماز

۴۸۔ یا غوث الاعظم اهل المعاصی مجہون بالمعاصی
 و اهل الطاعات بالطاعات و لی و ما ہم قوم آخرون لیس
 لہم غم المعاصی و لا ہتم الطاعات پس غوث برے اتعال ادبی پر
 کہ کد ام طریق بود اصل شوم من و کد ام پیوستن بہتر و نزدیکتر سوے قست مجبور پرد
 نقلت یارب ای الصلوۃ اقرب الیک قال الصلوۃ الی
 لیس فیہا صوای و المصلی غایب عنہا میگوید کہ وصال آزا گویند کہ
 نہا شد دمان وصال جز من معنی میان عاشق و معشوق و صالیت کہ در ان ہست
 و نہ دفتی معنی نہ پردہ جمال باشد نہ پردہ بلبل نہ پردہ صورت معشوق و نہ پردہ صورت
 عاشق ہر عشق باشد عشق ہو الذات زیرا کہ فلا یکون مع اللہ غیر اللہ
 و لا یری اللہ الا اللہ و لا صواہ اینجا ماضی میشود پس مقابل میگوید۔
 لہ شرح این الہام در ہر دو تہنہ مقلد منہا ہو نیست۔

۴۹- ثم قلت ای صوم افضل عندک یعنی کدام روزه افضل است
 نزدیک تو یعنی برای من وصال مذکور را قبول باید یعنی انتظار کدام افضل است نزدیک تو
 نشیئه الصور الغیبت عن رویت ما دون الله له رویت الله این هم ظاهر
 است صومها بر دیته صوم الرویت را می پرسد که بدین تقاس تو روزه میدارد
 کدام است برای اینکه افطار کنم نبات تو را فطره و اجر دیته و این ظاهر باشد صومها
 برویت و فطره و اجر دیته این در حق عارفانست و آن در حق عاشقان است
 و ینیب قال الصور الذی لیس فیہ سوائی و الصایه غایب فیہ فرمودند
 تعالی روزه آنرا گویند که نباشد در آن روزه سوائی من یعنی عکس بر تو من و صائم یعنی
 عاشق غایب شود در ظهور عشق من یعنی در ظهور ذات من زیرا که حجاب الحق و زهق الباطل
 یعنی جام عشق و زهق صورت المعشوق و العاشق زیرا که المعشوق هو الصفا
 و العاشق هو الاسماء یعنی مقام مجرد عشق از عالم اسماء و صفات بلند است که در
 فهم مردمان نیاید زیرا که در وصف فراق و وصال نیگیند

تعالی عشق من فهم الحبس و عن وصف الفراق و الوصال
 ۵۰- ثم قلت یارب ای عمل افضل عندک قال الاعمال الق
 لیس فیها غیری و سوائی من الجنة و النار و صاحبها غایب عنها
 معناه ظاهر ازین عمل صالح مراد است و عمل صالح این است که برای او جان خود را
 در از دوزخستی خود بخیزد و هر روز اخلاق بشریت تبدیل کند و از خود پشیمانی کند

سرازد درین راه اگر طالب اولی مدد کوئے خرابات نغمه سرو و تار
 ۵۱- ثم قلت یارب ای البکاء افضل عندک قال البکاء انصا
 پس پسیدم که اسے پروردگار من کدام گریه افضل است نزدیک تو فرمود که گریه خسته
 کنندگان یعنی بکاء انبیاء مخصوصا بکاء محمد صلی الله علیه و آله وسلم قالت ام المؤمنین

عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ

الحزن والبکاء وبکاء او بیابانم افضل است نزدیک او نشیندہ اور بہ ہم صدمہ
سموایل السموات والارض بعد بکای ایشان در صحت مال حقیقی آیند کہ انہم نزدیک او
افضل است بچو گفت۔

۵۲۔ ثم قلت یارب ای ضحک افضل عندک قال ضحک

الباکین۔ پس پرسیدم کہ لے پروردگار من کدام خندہ افضل است نزدیک تو گفت
خندہ گریہ کنندگان معنی فرمود کہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و گدایان است رسول اللہ
صلی اللہ علیہ والہ وسلم بچو در خوف و بکا ہونہ چون اجزان گریہ جمال و کمال من بینند کہ
نہ در آن پردہ عریا باشد و نہ قصور نہ غسل و نہ شیر گریختی و نہ ضلعا بکاجلی او در خندہ
آد از خندہ او در خندہ و این خندہ ایشان را بمنزلہ عیان است مگر محمد رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم ازین خندہ نشان و ادبایا با ذر فحکمہم عبادۃ و مزاحمہم قبیح و نومہم
صدقہ ایشانرا خندہ از ترس است عظیم کہ در غم زنیایا اگر گویم کہ چون حقیقت در مجاز
جلوہ گری می نماید خندہ آید۔

حسن خود از لے خوبان اسکا و کرد پین چشم عاشقان اورا نشانا کردہ

اللہ ولا سواہ برائے تماشا خود را بر من خود عاشق خود بخود است نہ کس عاشق است
و معشوق خود است بر خود است

۵۳۔ ثم قلت یارب ای توبۃ افضل عندک فقال توبۃ

المعصومین۔ ثم قلت یارب ای عصمت افضل عندک فقال
عصمۃ التائبین مضاء ظاہر التائبین توب عن کل شیء سوی اللہ۔

۵۴۔ قال یا غوث الاعظم لیس لصاحب العلم عندی

سبیل مع العلم الا بعد انکارہ لانہ لو ترک العلم عندک صار
در پردہ تنہا ستقر فی عبادت بہین است و اکمل و مشکوک است۔ ع

طافا۔ فرمود کہ اسے فرماید سندہ بزرگ نیست برائے صاحب داناتی خود را
 ۴۰۔ حامر بینان را نزدیک من را ہے با علم ظاہر کہ بزبان مقال میدارد کہ بعد از تک
 لے زیانہ۔ انکہ گویند علم ندانی بخواں و اگر بدان چندان بدانی کہ بدانی کہ نمیدانم یعنی معلوم
 حقیقی دے است در صدف آن صدف در دیاسے وحدت است و علم را آبسا
 راہ میں نیست پس عالم در قہر دیاسے وحدت کے در سدا تا نزد صدف کے شود
 در حقیقت ایشان را بگوئے دانہ۔ لاندہ لو ترک العلم عندک صار شیطانا
 یعنی ازین نادانی علم لدنی حاصل میشود اگر آن علم ترک دہ یعنی اگر علم لدنی کہ معلوم شود بران
 اگر کلاسے نکتہ شیطان گردد یعنی را ندہ گردد و از جملہ را ندگان۔ بچو علم ظاہر موسی علیہ السلام
 را بود آن علم بچ فایده نداد چون آنرا فراموش کردہ خدمت خضر اختیار کردید کہ خضر بر علم
 لدنی عمل میکرد۔ موسی را تحمل نشد در ہر محل کہ مشہور است خضر فرمود انکنت کن یستطیع
 صبی صبرا سرا بنجام فرمود هذا خراف بیینی و بینک المضاء الثانی اذن علم اول علم
 این مراد است کہ داند العالم مو الحق المتعالی ۵۰

بہمان غم از غم کہ جان خرم از دست عاشق بر ہم عالم کہ ہم عالم از دست
 این علم بیج سوئے نہ ہوتا کہ در عین یقین و حق یقین نیایند العالمون مجبورون بعلم
 ہمیں باشد و اگر این علم ترک دہ ہم شیطان گردد یعنی در بار فراق باشد این عالم شد کمال
 باید تا این علم پذیرفت کند یا شام پرست کند یا بت پرست کند خدا پرست شود کہ فرزند
 از خیار روے نماید کہ شیطان محض گردد مشہور است کہ ابرو و غنچ گذر کنی بہشت نری
 و از بہشت گذری نہ از سی عالم نہ از سدا کہ عاشق نشود یعنی غیر عشق بخند ہیج کس نہ سید است۔

۵۵۔ قال الغوث الاعظم ایت الرب تعالی فسالت یاز
 ما معنی العشق فقال عیش بی وق قلبت عن سوائی فرمود آن
 غوث کہ ویدم من پروردگار کہ بلند است از سیدن فہم مردان پس سوال کردم من

حیث وہ معنی دہر و عشق فرمود کہ اسے غوث بزی بن معنی زندہ باش من
 از جن من۔ سیدانی چہ میگیم چون خدا سے تعالیٰ بندہ را دوست دارد و بندہ سو...
 شود چنانچہ غوث شدہ بود و غوث را مقام مشوقیت یعنی غوث را ہم رنگ خود و مصنف
 بذات خود کہ بچہ بندہ را بر خود عاشق گرداند ہمہ غوث را درین حال کہ اول نبود و در عشق
 خود شد اگر دجنان مبتلا کرد کہ ہمہ را فراموش کرد و علم ہمہ چیل گشت۔ غوث از عشق صغیر
 خود می پرسد کہ پروردگار چہ معنی دہر یعنی چہ حال میدہد این عشق من کہ بر تو از ان مبتلا شدم
 پس تربیت میکند اللہ تعالیٰ کہ عشق بے وقی قلبت عن صوائی یعنی بشارت
 میدہم کہ زنی بن و نگاہ داشتن دل خود را از غیر من خود را زنده و ان اللہم احیایک
 این معنی دارد عشق معلوم خواہد شد۔

۵۶۔ یا غوث الاعظم اذا عرفت ظہر العشق فعلیک
 بلغاؤک عن العشق لان العشق حجاب بین العاشق والمعتصو
 یعنی اسے غوث چہ کنہ شناختی و دیدی پیدافات مرا کہ در دل و در روح خویش تو عاشق
 و مبتلا شدہ لیکن ازین ہم ترا شاید کہ فانی شوی زیرا کہ این عکس بر تو سے از ذات من
 است این عکس بر تو پرده است میان من و میان تو ازین پرده خود گذشتن را
 بندے میدہم رب العالمین حضرت غوث را۔

۵۷۔ قال یا غوث الاعظم اذا اردت توبۃ فعلیک باخراج
 الهم عن النفس ثم باخراج خطرات عن القلب تصل الى
 والا فانت من المستحضرین۔ یعنی اسے غوث چون خواہی توبہ ای معنی ازین
 عکس بر تو پیدا شدہ است اگر ازین رجوع سے من کردن میخوای پس با در ترا کہ
 بیرون شوی باز اندیش از ان ذات تو معنی چوں عاشق شدی و نہیای عاشقی را
 در خود و سر انجام رسانیدی ذات خویش را پس باید کہ بگیری در عشق من تا مردن تو

من تبارہ تومو لهذا قال النبی صلی اللہ علیہ والہ وسلم من
 راعی وکتم ملت تمیلا واز غوطرات دل بیرون آئی یعنی دع نفسک متعل
 و اگر نہ پس سہی تویکے از سخن گفتگان غوث را سیر اید الا فانت من المستخیرین
 باقی کدام کس نازک در شما آید آری والمخلصون علی خطہ عظیم
 از خویش بیرون آئی در محبت در آئی تا کم نشوی گم شدہ خویش نیایی
 ۵۸۔ یا غوث الاعظم اذا اردت ان تدخل فی حرمی فلا
 تلتفت بالمملک ولا بالملکوت ولا بالجبروت یعنی چون غوث اعظم
 را هر چه فرمان شدے بجای آوردے اکنون این و ان در مقام علی علین حرم آمد
 است آنجا غوث را آوردن میخواست و برائے این میگوید کہ اسے غوث چون تو غای کردی
 شوی در حرم من صوفی شوی زیرا کہ الصوفی حرم اللہ تعالیٰ فی الارض و صوفیان را کیا
 اویند زیر پیرا من اویند اولیای تحت قبای لا یعرفهم خیری از ہر کس اویند
 را مخفی و ستر میدارد از جہت عشق خود زیر پیرا من خود و بعضے صوفیان را همچنین
 میدارد الصوفی اطفال فی بحر الحق برائے آوردن درین مقام غوث را پندے
 میدہد کہ الفت کن بملک و بملکوت و بجبروت زیرا کہ لان المملک شیطان العالم
 و الملکوت شیطان العارف و الجبروت شیطان الواقف فمن
 رضى بواحد منها فهو عندی من المطہودین معناه ظاہر ازینجا
 معلوم شدہ سالک چون اینجا رسد مجاہدہ اختیار باید کرد تا مشاہدہ شود۔

۵۹۔ لما قال لی یا غوث الاعظم المجاہدۃ بحر من بحار
 المشاہدۃ فعلیت باختيار المجاہدۃ لان المشاہدۃ بدون
 المجاہدۃ محال لان المجاہدۃ بدہ المشاہدۃ یا غوث الاعظم
 من حرم عن المجاہدۃ فلا سبیل الی المشاہدۃ یا غوث الاعظم

من اختار المجاہد فی لاغیری فله مشاہدتی شام
یا غوث الاعظم لا بد للطالبین من المجاہدۃ کما لا بد لہم
مئی معنای ظاہر۔ وصف مجاہد و خود فرمود من چہ گویم ہر چہ گویم مجاہد و ازین لذت
است زیرا کہ غیر مجاہد شاہد نیست و مجاہد و کار خاصہ او یا است چنانچہ شہید
۶۰۔ یا غوث الاعظم ان احب العباد الی اللہ العبد الذی
کان لہ والد و لد و قلبہ فارغ منہما لو مات لہ الوالد فلیس
لہ الحزن بفوت الوالد لو مات لہ الولد فلا یكون لہ هم
الولد فاذا بلغ العبد ہذہ الدرجۃ فهو عندی بلا والد و
لا ولد و لم یکن لہ کفوا احد۔ یا غوث الاعظم من لم ینزل
فناء الوالد بحمتی و فناء المولود بمودتی لم یجد لذت الوحل
والغمر افیہ معنای ظاہر از والد مراد صورت محمد صلی اللہ علیہ وسلم و ولد مراد
مفتوح چن ازین سر و گذر لذت و مدانیت و فردانیت خداوند عز و جل بداد
و انکہ بدانکہ چہ باید کرد۔

۶۱۔ یا غوث الاعظم اذا اردت ان تنظر الی فی محل
فاختار قلبا حزنا فارغا عن سوائی معنای ظاہر فی محل استی قلب
او فی روح اختیار کن دل را در ذاک ترا از من زیرا کہ انا عند المنکسرۃ قلوبہم
لا جی تو ہم دایم الحزن و البکا باش بر من۔

۶۲۔ فقلت یا رب ما علم العلم قال یا غوث الاعظم
علم العلم هو الجہل عن العلم پس پریدم کہ لے پر دگار من چیست
علم ازین علم پس فرمود ازین آدانی است ازین علم معنی العلم نقطہ کثر ذہن
فی الجہل ہمیں علم پس است کہ اللہ و لا صواہ و کان اللہ و لم یکن معنی

ن فلا يكون مع الله غير الله و این علم را نهایت نیست پس توانا
 سوچدن بدان که بدانی که نیدانم والسلام-

۶۳- یا غوث الاعظم طوبی لعبد مال قلبه الی المجاهد
 ودیل لعبد مال قلبه الی الشهوات- اے غوث خوشی یعنی بشارت
 باد مرند و راکمیل کند دل آن بنده سوے مجاہدات که مشاہد است ودیل چاه
 و درخ و فراق هرکے راکمیل کند دل آکس سوے شهوات خود پرستی و هوا پرستی زیرا که
 خود پرست نشود از میل دل هر امضارا میل شود زیرا که القلب رئیس الاعضاء
 ملک البدن است نشیند که آن فی جسد ابن آد و لمضعة اذا صلحت صلح
 سائر الجسد و اذا فسدت فسدت الجسد کله الا وهو القلب و انزل
 که بنی الاحبیین من اصحاب الرحمن آن ذکر است که مرتبه عرش و بیت الله و حرم الله و
 مرات الله میدارد تو میدانی که کنندگان همایه ایشان را مشاہد و رفی شده است-
 و چه نشان داده اند اول از اعلام اولیا که تو را همچون یزانی بیان کنم گفت انا لبلی
 و لبلی انا و آن منصور مغفور مشهور فرموده

و این وجهیک متغوراً طوبی فی باطن القلب ام فی باطن العین
 فان خواجش بلی محبوب انزلی چنین فرمود که انا قول و انا مع هل فی الدین غیری
 و آن سید الطائفة رئیس القوم بنایت محرم فرمود که ایس فی جبق صوی الله و آن
 حسن خرقانی میا بانی گفت انا قل من ربی بنیتین و آن سید عرفا امام الاولیات
 لو کشف الخطاء از دمت بقینا و آن محمد رسول الله محبوب الله صلی الله علیه و آله و سلم
 منظر الله فرمود که من ربی فقد ساری الله و آن اولاد رسول صلی الله علیه و آله و سلم
 بحق مقبول جعفر ثانی محمد حسینی فرمود که در چشم من در آیند و بینند و بگویند- آنچه از کرب مجاهد
 مشاہد است حضرت عاشق سر فرزا یار محمد از کیم سو و راز گفت اگر نویسم مجلدات شد

اے دیدارم اگر عشق حقیقی نداری عاشق ہماری شو کہ عشق ہمیں حق
 ہماری چہ کنی قصدا ز می کنی و را دیان از جمال اند خوب نشان میدهندار
 نیست فرق جہانم - محمد حسینی را روزے چنین اتفاق افتاد آبے طول و عرض او
 اشارہ تا چہ قدر باشد محقق از کمر زیاد نیست - جمعے می روز یکے در آن میان
 من ہم بہم یکے دخترے سارے پاز ہے او نیز میرفت تھو اخیست کہ ہمہ تا کمر بہ تمام
 آن دخترک را جمایت اگر از عکس پر تو او خلقت حور باشد حور اجرو دعوی خدائی
 نکند

ایں جوہر قدسی ز کجا آمد یارب کا و صاف الہی است در و جلد تر
 این معنی غیبی است کہ گشت استیلا یارب حقیقی شدہ با جسم مرکب
 رنگ رخسار و قد بالاسے فاذا من صورت و انام و شاب رمنے میفراید میان
 من او مقدار یک فرنگ باشد مرا بخود دعوت کرد چنانچہ شبے را بعروسی با حرم میر
 در آن آب بقیاس یک فرنگ مرا باوے اتصال دادند

انسان خوشتر و زان بہتر چہ باشد کناگہ میرسد یا اے بیارے
 شخصے از غیب الغیب شاہ شد جامہ بر من انداخت چنانچہ کہ مرگے را پشندان
 خود را بمبدان جمال و مہبدان حسن و مہبدان لطف عین آن دخترک دیدم کہ او عاشق
 من شد و من عاشق او شدم مہبدان میان از من فاذا من دخترک بہتر بیسی سر
 کرد و فریاد بر آورد کہ ناہن امد میان ما ہر دو دعوی افتاد من میگفتم کہ عیسے پسر من
 است او میگویہ پسر من عیسے فرما میکنند مہجد و از اسر و تبری میناید و میگویہ کہ
 نہ ازان تو ام نہ ازان او من ازان خودم و خود بخود ام و آن دخترک بعد ازاں کہ میگویہ
 عیسے ازان من است من خود را عین او می یابم و آل آبہ بر سر کہ با تو گفتم ہمہ منم و اہ

اعلم کہ ہم کہ کہ بر اتباع محمد حسینی رو دہیمین مشاہدہ شود بجز است الغنی و الالامجا و علیہم
 علیہم السلام است از کتاب اسماء الاسرار تصنیف حضرت مخدوم گنازا نام و کمال اہلنا و شہاد
 اینجا آمد و اہل

للبنی وجدنی اے طبعی الجاہرت وجدنی بالمشاہرت۔

قال الغوث الاعظم ایت الرب تعالیٰ ثم سالت

عن المصراع قال بی یا غوث المصراع ما زاع البصر و ما طغی

فرمود غوث کہ دیدم من پروردگار را کہ بلند است از رسیدن فهم مردمان بہ روزی

در معاد محمد صنی رب العالمین را ندانست و شناخت پس ہر ادا خود را رسید

باقی کدام کس اند کہ در شمار آیند بشنو کہ کہ عاشق سرفراز یار ہر از کیس و در از جعفرانی

محمد صنی رسیدہ بعلم لدنی علمای ربانی فرمود کہ روزی در وقت بہار سے

در بازار سے میگذاشتم عورتے متے در رستہ بازداشت برگ می فروخت شطار

چندے گرد برگرداؤ آن عورت سمن بر سطر فی تر کے تاکجے ہا کے شوخ

غمزہ باز سے عشوہ ساز سے عشق نما کے یار پر داز سے شیوہ نا کے چالا کے

خندہ ادا اموات را زنده میکند و قہقہہ او آزاد را بندہ می سازد ہر در پس ادا او

نہر از دہانش از تاب تو بین حکایت میکند چہانش از و ہو یکر لک الانصا

و نشان نمائند فہانش از سجات قدوسی و سبوحی تابشے می نمودند پستانش از ربوبیت

بر آمدہ نشانے میدادند جہش از بدر لاہوت رمرے می نمود و آن چند شطار

کہ گرد برگردان پر کار بودند ہر کے از دائرہ افامن اہوی و ن اہوی اذنا از نمی اند

و آن برگ فروش باہر کے رنگ میزی میکرد و ایشان با جان سپاری سپرد و مرا سو

غٹ خود ہوت کردن چون روم کہ من شخصے مرشد و داعی الی امدام سامے در وقفہ

و اطے میرفت و ساعثے بہ آواز سے ز سے بطیفہ کہ دہارا بان سو آہنگے در سے

بغٹم باشد این بیت قصیدہ بر خواند سے

آنم کہ ہر جہان بفران من است سلطان منم و عشق تو سلطان من است

تو جان منی ہر جہاں جان من است تو آن منی ہر جہاں آن من است

سہ این عبارت از سر پہل دوم است از کتاب اسرار الاسرار

پس اے دوست برائے شامہ و مجاہدہ بیدار و ناخفیلہ
 رسی و گونہ تو کجا و این سخن از کجا این الملام و الطین و این حدیب و رب
 ثم سألت عن المعراج پس پرسیدم کہ معراج چیست فقال یا غوث
 الاعظم المعراج هو الخروج عن كل شيء سواي یعنی معراج باطن است
 کہ خروج کنی از ہر بتو اے من کہ از جلالی و از جمالی من سوسے من بیا کہ برسی
 واللہ بید غوث الی دار السلام میطلبہ خداوند عزوجل او بیا را سوسے ذات
 خویش کہ صفت سلام دارد و السلام هو اللہ نیدانی آنجا کہ گفت السلام
 علیک ایہا النبی یعنی ذات من مشاق است بتو اے محمد صلی اللہ علیہ
 و آلہ وسلم زیرا کہ انت نور نوری و سر سری

۱۵۔ ثم قال لی یا غوث الاعظم لا صلوة لمن لا معراج عندی
 یا غوث الاعظم المحروم عن الصلوة هو المحروم عن المعراج
 عندی۔ یعنی اے غوث نیست وصال باطن کے را کہ نیست معراج مراد از نزدیک
 اے غوث یکے محروم است از وصال من یعنی او محروم از خمس اوقات نماز من محروم
 است از وصال من یعنی او محروم است از معراج نزدیک من تہ او بیا اللہ
 معراج حق است و معراج انضال از غیر اورا گویند الصلوة اتصال با حق سبحانہ و تعالیٰ
 را گویند فلیس یعلم الا اللہ فلم یفصل الیہ بل برائے بعمل حقیقی عشق مجازی بابتدا
 بوصل اینچنین برسد کہ المجاز فطرۃ الحقیقت ہے

مشتوق بجا شوق را اگر غمزدہ نمود و اللہ کے عاشق خود رنگ نہ بود
 گر عشق نبوتی نہ افسرد کس نزدیک پس ذوق محبت بجاں کج نہ بود
 ہر کہ عاشق شود بوصل رسید تا چہ ستر است در میان عشق

مختصر

مولوی نذر محمد خاں صاحب مولوی فاضل
 صدر مدرس مدرسہ مفتین و مہتمم اعزازی
 کتب خانہ مفتین نے
 ذکر کتب خانہ مفتین گلبرگہ سے شائع کیا

ملنے کا پتہ: مہتمم صاحب اعزازی کتب خانہ مفتین گلبرگہ شرعیہ
 قیمت بارہ آنہ علاوہ محصول ڈاک